Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 2023, 10(2), 287-312
Optimum Journal of Economics and Management Sciences, 2023, 10(2), 287-312

İktisadın Diğer Bilimlerle İlişkisi: İktisat Eğitiminde Dönüşüm

Hasan UMUTLU[*], Oytun MEÇİK[**]

ÖZ

Temel öznesi birey olan ve diğer bilimlerle en çok ilişkiye sahip olan bilim dalı iktisat bilimidir. İktisadın diğer bilimlerle ilişkisi geçmişten günümüze kadar eleştirilir olmuştur. Eleştiri konusunun odak noktası iktisadın diğer bilim dallarıyla olan ilişkisinde araç-amaç sınırının korunamaması olmuştur. İktisat biliminin diğer disiplinlerle ilişkisi sadece iktisat bilimine değil iktisat eğitimine de yansımıştır. Çalışmanın amacı, iktisadın doğa ve sosyal bilimleri ile olan ilişkisini inceleyip bu ilişkilerin iktisat eğitimine olan yansımasını değerlendirmektir. Çalışmanın sonucuna göre iktisadın diğer bilim dallarıyla olan ilişkisi araç bağlamı korunabilirse iktisat bilimi ve iktisat eğitimine pozitif katkı sağlayacağı yönündedir.

Anahtar Kelimeler: İktisadın Diğer Disiplinlerle İlişkisi, İktisadın Sosyal Değerlerle İlişkisi, İktisat Eğitimi ve İktisat Öğretimi

JEL Sınıflandırması: A12, A13, A20

The Relation of Economics with Other Sciences: Transformation in Economics Education

ABSTRACT

The branch of science whose main subject is the individual and which has the most relations with other sciences is the science of economics. The relationship of economics with other sciences has been criticized from past to present. The focus of the criticism has been the failure to protect the means-end boundary in the relationship of economics with other disciplines. The relationship of economics with other disciplines is reflected not only in economics but also in economics education. The aim of the study is to examine the relationship of economics with natural and social sciences and to evaluate the reflection of these relationships on economics education. According to the results of the study, the relationship of economics with other disciplines is that if the instrument context can be preserved, it will make a positive contribution to economics and economics education.

Keywords: The Relation of Economics to Other Disciplines, The Relation of Economics to Social Values, Economic Education and Teaching of Economics

JEL Classification: A12, A13, A20

Geliş Tarihi / Received: 15.03.2023 Kabul Tarihi / Accepted: 01.06.2023
Doi: 10.17541/optimum.1264590

[*] Araş. Gör. Düzce Üniversitesi, Akçakoca Bey SBF, İktisat Bölümü, hasandnyl@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2604-3573

[**] Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, oytunm@ogu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7409-6266

1. GİRİŞ

İktisat her ne kadar sosyal bir bilim olsa da ortaya çıkışından gelişimine kadar iktisat biliminde diğer bilim dallarının etkisi görülmektedir. İktisatçıların ortaya koydukları eserlerde fizik biliminin etkisi dikkat çekicidir. İktisadın sosyal bilimler dışındaki disiplinler ekseninde sadece fizik ile sınırlı olmayan matematik, istatistik ve biyoloji ile de dikkat çeken bir ilişkisi söz konusudur. Özellikle marjinalist devrim sürecinden sonra iktisadın doğa bilimleriyle olan ilişkisi yoğunlaşmıştır. Sonraki dönemde yaşanan 1929 ekonomik buhranı ve dünya savaşları da iktisadın doğa bilimleriyle olan ilişkisinin yoğunlaşmasına yardımcı olmuştur. Yaşanan ekonomik kriz ve savaşlar, ekonomiye dair hızlı çözümler için iktisat biliminin özellikle istatistik ve ekonometri gibi disiplinlerle ilişki yoğunluğunu artırmasına yol açmıştır.

Her ne kadar bugün iktisat eğitiminde beklendiği ölçüde etkisi görülmese ve iktisat eğitimindeki müfredatta yeterli şekilde yer almasa dahi iktisat geçmişte coğrafya gibi disiplinlerle de ilişki içinde olmuştur. İktisadın diğer bilim dallarıyla olan ilişkisindeki bu durum iktisada geniş bir bakış açısı imkânı sunmaktadır. Bunlara rağmen bilimsel temelde ve eğitim-öğretim bakımından iktisadın diğer bilimlerle ilişkisine yönelen eleştirilerin temel sebebi ise iktisadın doğa bilimleriyle olan yoğun ilişkisi ve belki bundan da önemlisi içinde bulunduğu sosyal bilimlerden giderek uzaklaşmasıdır. Bu durum iktisadın bakış açısını daraltırken genelde sosyal bilimlerin özelde iktisat biliminin temelinde olan 'insanın' psikolojik, sosyolojik, tarihi yapısının göz ardı edilmesine yol açmıştır.

İktisat biliminin doğa ve sosyal bilimlerle olan ilişkisi iktisat eğitimine de paralel olarak yansımıştır. İktisat biliminin fizik, coğrafya, tarih, hukuk, sosyoloji, ekonometri, matematikle olan ilişkisi geçmişten günümüze kadar iktisat eğitiminde etkili olmuştur. Çalışmada da belirtildiği üzere tarih, coğrafya, hukuk, ekonometri, istatistik, matematik gibi birçok disiplin iktisat programlarında yer almıştır. Ancak özellikle son yüzyılda ve günümüz dünyasında iktisat biliminin diğer bilim dallarıyla olan ilişkisi iktisat eğitiminde de etkisini göstermiş olup iktisat eğitiminde nicelik ve nitelik olarak doğa bilimlerinin etkisinin arttığı gözlenmiştir. İktisat biliminin, politikalarının ve iktisadın diğer bilim dallarıyla ilişkisinin homojen bir yapıya doğru evrildiği günümüzde iktisat eğitiminde de aynı homojenlik açık şekilde görülmektedir. Burada homojenlik ile iktisadın daha çok doğa bilimleri ile ilişki içinde olması ifade edilmektedir.

İktisat bilimi ile iktisat eğitiminin diğer bilim dallarıyla ilişkisinde ekonomik krizlerin yaşandığı dönemler sonrasında Post Otistik İktisat Hareketi gibi kapsamlı hareketler ile eleştirilerin yükseldiği görülmektedir. Örneğin 2000'li yıllarda Post Otistik İktisat Hareketi iktisadı eleştirirken sıraladığı maddelerin bir tanesinde yoğunlaşan iktisat-matematik ilişkisine değinmiştir. Diğer bir örnek 2008 küresel krizi sonrasında günümüz imkânları dâhilinde krizi öngöremeyen iktisatçılara, iktisat eğitim sistemine yönelik gerçekleştirilen eleştiriler olmuştur. Son örnek ise ideolojik olarak 1929 ekonomik buhranı ve iki dünya savaşı sonrasında iktisatta matematik kullanımının eleştirilmesiyle oluşmaktadır.

İktisat ile diğer bilim dallarının ilişkisine bakıldığında matematik, istatistik, ekonometri, fizik, coğrafya, tarih gibi disiplinlerin iktisat için araçsallığının korunması halinde bu ilişkinin iktisada fayda sağlayabileceği ifade edilebilir. İktisat ile diğer bilim dalları arasındaki ilişki açısından getirilen eleştirilerin temel çıkış noktası da iktisadın bu ilişkilerde araç-amaç sınırını koruyamamasından kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada, iktisadın doğa ve sosyal bilim dallarıyla olan ilişkisinin önemi ele alınmış ve iktisadın diğer bilim dallarıyla ilişkisinin iktisat eğitimine olan yansımasının incelenmesi amaçlanmıştır. Literatür taraması neticesinde iktisadın diğer disiplinlerle ilişkisinin çalışmada belirtilen disiplinlerle ekseninde analiz edildiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu yüzden çalışmanın iktisadın tarih, istatistik, hukuk, fizik, psikoloji, sosyoloji, ekonometri, matematik, felsefe, coğrafya, politika ile ilişkisi analiz edilip iktisat eğitimine olan yansımaları değerlendirildiği için literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

2.İKTİSADIN DOĞA BİLİMLERİ VE SOSYAL BİLİMLERLE İLİŞKİSİNİN İKTİSAT EĞİTİMİNE YANSIMASI

İktisat biliminin temellerini atan çalışmaların arasında belki de en çok öne çıkan eser, Smith'in ünlü eseri Ulusların Zenginliği'dir. İki buçuk asra yakın süren bu süreçte, iktisadın diğer bilim dallarıyla kurduğu ilişkiler dikkat çekmektedir. Tartışma, uzlaşma, uzlaşmazlık ve paradigma değişimleri (Sonüstün ve Gül, 2012: 36) ile geçen bu süre, iktisadın diğer bilim dallarıyla ilişkisinin de değişim ve gelişim içinde olmasına neden olmuştur. İktisat bilimi kimi zaman doğa-fen bilimleriyle olan etkileşimi nedeniyle önemli ölçüde eleştirilirken, bu eleştirinin dozu, bir sosyal bilim olarak diğer sosyal bilimlerle olan bağlarının zaman zaman gerilemesinden dolayı artmıştır.

İlk ortaya çıktığı dönemde politik ekonomi olarak isimlendirilen iktisat bilimi marjinalist devrimle birlikte iktisat olarak isimlendirilmiştir. Politik iktisat 19. yüzyılda Almanya'daki üniversitelerde felsefe, Avusturya'daki üniversitelerde ise hukuk bölümü içinde yer almıştır (Uygur ve Erdoğdu, 2012: 69). Marjinalist devrim sürecinin yaşanması iktisat biliminin inceleme-araştırma alanını dünyadaki mübadeleye; yöntemini ise doğa bilimlerinin taklidine yöneltmiştir (Yılmaz, 2012: 2). Genel anlamda sosyal bilimler, özelde ise iktisat bilimi açısından insanın eylemde bulunması başlangıç önermesi olarak esas alınmıştır (Göcen, 2015: 225).

Say, Ricardo, Smith'in Klasik iktisadı Newton fiziği ile Öklid matematiği (Birner, 2002: 68) üzerine kurulmuştur. İktisadın ortaya çıkışında doğa bilimlerinin önemli bir yeri varken iktisat biliminin temellerini atan bilim adamlarının da matematik ve istatistik gibi (Çelik vd., 2018: 166) doğa bilimci olduğu görülmektedir. Jevons iktisatta faydacı yaklaşımın ve matematik kullanımının gerekli olduğu görüşünü ifade ederken, Schumpeter de ekonometri ve matematik bilimlerinin iktisadın gelişmesine katkıda bulunacağını belirtmiştir (Uygur ve Erdoğdu, 2012: 62, 84-85).

İktisadın fizik, biyoloji, matematik gibi bilimlerle olan ilişkisinin yanında (Toigonbaeva ve Eser, 2011: 287-288) psikoloji, sosyoloji, tarih, hukuk gibi sosyal bilimlerle olan ilişkisi (Görün, 2015: 7; Küçüksucu vd., 2017: 254; Tunca, 2021) insanın temelinde yer aldığı iktisadın anlaşılması için önem arz etmektedir. Zaman zaman iktisadın iki alanla olan ilişkisi tartışma konusu olmuştur. Marjinalist devrim sonrası dönem, 1929 Ekonomik Buhranı ve 2000'li yıllardaki Post Otistik İktisat Hareketi ile 2008 Küresel Krizinde iktisadın doğa bilimleriyle olan ilişkisi tartışılmıştır. Marjinalist devrim sonrası ve 1929 Buhranı ile 2. Dünya Savaşı sonrasında iktisadın giderek teknik bir bilim haline geldiği ve matematik ile ekonometri kullanımının arttığı yönünde eleştiriler olmuştur. İktisadın giderek teknik bir bilim olmasına yönelik getirilen eleştiri sadece iktisadın matematikle olan ilişkisinden dolayı değil fizik, biyoloji ve bilgisayar programlarının uygulanmasının giderek iktisatta karşılık bulmasından kaynaklanmıştır (Eren, 2012: 133).

İktisat eğitiminde diğer bilim dallarına yer verilmesi, sadece günümüzde değil, geçmişten bu yana gözlenmektedir. Berlin Üniversitesi'nde 1890'lı yıllarda iktisat bilimine yönelik derslerin yanında istatistik, tarih, sosyoloji alanlarında dersler de verilmiştir (Seager, 1893: 240). 1901 yılında Pensilvanya Üniversitesi'nde iktisat ve finans diplomalarına sahip olabilmek için iktisadın yanında tarih, hukuk, matematik, coğrafya, kimya, sosyoloji gibi dersler de alınmıştır (Branford, 1902: 541-546). Cambridge'de 1926-1927 eğitim yılında iktisat bölümünde diğer bilim dallarından tarih ve istatistik dersleri ve London School of Economics'te 1926-1927 döneminde iktisat lisans derecesi için iktisat derslerinin yanında coğrafya, matematik, tarih, hukuk istatistik gibi dersler (Smith, 1928: 27-34) verilmiştir.

Yurtdışındaki iktisat eğitim programları ile sınırlı olmayacak şekilde Türkiye'deki iktisat eğitim programlarında da iktisat derslerinin yanında diğer bilim dallarına verilen önem belirgin şekilde görülmektedir. Bu konuda örnek bir iktisat eğitim programına değinmekte fayda bulunmaktadır. Örneğin Mülkiye Mektebi'nde iktisat dersleri arasında istatistik, iktisadi coğrafya gibi dersler yer almıştır. Daha sonra adı Siyasal Bilgiler Okulu olan Mülkiye Mektebi'nin 1937

programında mali şube öğrencisinin diplomasının iktisatla ilgili dersleri arasında hukuk, istatistik, sosyoloji, tarih, coğrafya yer almıştır (Uygur ve Erdoğdu, 2012: 93-101).

Günümüze gelindiğinde iktisat eğitiminde sosyal bilimlerin soyutlanmaya başladığı gözlenmektedir. Ayrıca iktisadın diğer bilim dallarıyla olan ilişkisinde doğa bilimlerinin etkisinin iktisat eğitimine daha fazla yansımakta olduğu görülmektedir. Keynes de iktisat biliminin sosyal, politik ve psikolojik faktörlerden uzaklaşmasını (Baloğlu, 2004: 107) iktisat biliminin sosyal bilimlerden soyutlaşması anlamında eleştirmiştir. Bugünkü Amerikan ve İngiliz iktisat eğitim sisteminde coğrafya yer almamakta, tarihin etkisi ise giderek azalmaktadır (Uygur ve Erdoğdu, 2012: 72-73). Örneğin Cambridge'de geçmişte sınav konularında tarih, coğrafya, hukuk, matematik gibi bilim dallarına yer verilmekte iken (Gay, 1903: 493-495) bugün Cambridge'deki iktisat eğitiminde psikoloji, 19. yüzyıl öncesini kapsayan tarih dersleri kaldırılmıştır (Uygur ve Erdoğdu, 2012: 74). İktisat eğitiminde yaşanan bu dönüşüm ve değişimler; ideolojik, metodolojik sebeplerle ya da iktisadi bir kriz ile yaşanan bir savaş döneminden sonra da karşımıza çıkabilmektedir. Bu duruma, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra iktisatta yoğun matematik kullanımının yaşandığı (Durusoy, 2008: 21; Ruben, 2012: 7), 2008 küresel krizinden sonra iktisadın diğer sosyal bilimlerden iyiden iyiye soyutlanan ilişkisini yeniden somutlaştırma çabası (Akat, 2017: 15) ve 1980 sonrasında iktisatta yaşanan içerik kaymasıyla birlikte daha çok bilgisayar ve doğa bilimlerindeki gelişmelerin iktisada yansımakta olduğu (Eren, 2012: 133) örnek olarak gösterilebilmektedir. Bazen de iktisat, doğa bilimleri gibi kesin, ispatlanabilir, ölçülebilir ve nesnellik taşıyan (Baç, 2007) bir bilim olma çabasından dolayı fizik, matematik gibi doğa bilimleriyle olan ilişkisini amaç seviyesine taşıyabilmektedir (Özcan ve Özçelik, 2017: 194; Uçar, 1999: 74).

İktisat ile diğer bilim dalları ilişkisi hem bilimsel anlamda hem de iktisat eğitimi anlamında önemlidir. Ancak bu ilişkinin amaç-araç bağlamındaki sınırı, belki de iktisadın diğer bilim dallarıyla olan ilişkisinin öneminden daha da fazla önem arz etmektedir. Amaç-araç bağlamındaki bu sınır; bazı dönemlerde, bazı krizler sonrasında ve bazı ideolojik yapılarla birlikte aşılabilmektedir. Araç bağlamında kaldığı sürece iktisadi bireyin analiz yapabilmesi, iktisat okuryazarı olabilmesi (Alada, 2007: 7) ve iktisat biliminin gelişebilmesi için iktisadın diğer bilim dallarıyla ilişki içinde olması gerekmektedir.

3.İKTİSADIN DİĞER BİLİM DALLARIYLA İLİŞKİSİNE DAİR İNCELEMELER

İktisadın diğer bilimlerle ilişkisi ve bu ilişkinin iktisat eğitimine yansımaları önemli bir inceleme konusudur. İktisadın diğer bilim dallarıyla ilişkisi bağlamında tarih, istatistik, hukuk, fizik, psikoloji, ekonometri, sosyoloji, matematik disiplinleri ile olan ilişkisi değerlendirilmektedir.

3.1. İktisadın Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi: Tarih

İktisadın Walras'la birlikte doğa bilimleri ve özellikle matematikle olan ilişkisi kantitatif anlamda sonuçların test edilebilirliğini sağlamasına karşın (Baloğlu, 2004: 101-102) gerçek hayattan soyutlanmış bireyler yetiştirmesi bağlamında iktisadın sosyal bilimlerden uzaklaşmasına neden olmuştur. İktisat biliminde ve eğitiminde tarihsel bakış açısının olmayışı, iktisadın sosyal bilimlerden uzaklaşıp doğa bilimlerine yaklaşmasına sebep olmuştur. İnsan davranışlarını oluşturan toplumsal ve tarihi yapı, modelin varsayımları nedeniyle analiz dışında tutulduğunda iktisadın toplum ve tarihe ihtiyacı kalmamaktadır. Bu durumda "tarih-siz" ve "toplum-suz" bir sosyal bilimle karşılaşılmaktadır (Akat, 2017: 15).

Marx, Smith ve Marshall gibi daha birçok isim iktisat tarihinden beslenmiş ve aynı zamanda iktisat tarihi bilgi birikimine katkıda bulunmuşlardır. 1940'lı yıllarda ABD'de iktisat

biliminde ve eğitiminde matematik, istatistik ağırlıklı modellemeler daha çok yer almaya başlamış ve bu durum zamanla güçlenerek bugüne kadar devam etmiştir. Pragmatik bir gözle bakıldığında tarihin iktisat için faydalı olduğu ifade edilmektedir. Tarih iktisadi anlamda bizlere daha fazla bilgi ve gözlem olanağı vermekte ve daha nitelikli iktisadi bilgiye ulaşılmasını sağlamaktadır.

İktisat biliminde matematiksel modeller etkin bir rol oynamadan önce iktisadın diğer bilim dallarıyla, sosyal bilimlerle ve özellikle yöntem, bilgi felsefesi ve iktisat tarihi iktisat bilimine, iktisat eğitimine ve iktisatçılara günümüzdeki kadar uzak alanlar olmamıştır. İktisadın matematik, ekonometri, istatistik bilimleriyle eleştirel düzeyde gerçekleşen ilişkisi 2008 krizi sonrasında giderek daha fazla sorgulanır hale gelmiştir. Krizin iktisatçılar tarafından tahmin edilememesine yönelik eleştiriler, iktisat biliminde ve iktisat eğitiminde alternatif iktisadi akımlara gereğince yer verilmemesi bu eleştirilerin odak noktası haline gelmiştir. Özellikle kriz sonrasında iktisat tarihi çalışmalarının değeri daha iyi anlaşılmıştır. Tarihten ve iktisadi düşünce tarihinden soyutlanmayan bir iktisat bilimi, anlayışı ve eğitimi daha gerçekçi ve sosyal hayata daha yakın bilgi ve politikalar üretebilmektedir (Aysan ve Ulu, 2013: 5-10). Ancak yine de iktisadi geçmişin bugünün iktisat eğitiminde çok daha merkezi bir rol oynaması gerektiği tavsiye edilmektedir (Colvin, 2019).

İktisat ile tarih arasındaki ilişkinin ön plana çıkmasını sağlayan önemli düşünce okullarından birisi Alman tarihçi okul olmuştur. Alman tarihçi okulu, zaman ve mekândan bağımsız olarak ele alındığı için Klasik iktisatçıların ortaya koymuş olduğu teorilere itirazlarını yöneltmişlerdir. Bu bağlamda iktisadi olay ve olguların saf ekonomik olaylar olarak görülemeyeceğini belirtip bütüncül bir sosyal bilim anlayışını ortaya koymuşlardır. Bu yüzden de başta tarih olmak üzere sosyal bilimlerin diğer alanlarından da faydalanılması gerektiği üzerinde durmuşlardır (Dinar, 2015: 28). Alman tarihçi okulun etkisi itirazda bulunduğu mekândan ve zamandan bağımsız teorilerin ağırlık kazanmaya başladığı 1. ve 2. Dünya Savaşları arasında azalırken 1980'li yıllardan sonra tekrar etkisini göstermeye başlamıştır (Ikeda, 2008: 80).

Alman tarihçi okul ekonomide küresel anlamda tüm zamanlarda geçerli kabul edilen ve bu amaçla yola çıkan iktisat teorisine karşı çıkmaktadır. Onlara göre alternatif bir bakış açısı yaratılmalıdır ve bu alternatif bakış açısının temeli anlamaktan geçmektedir. Öyle ki herhangi bir ülkenin ekonomik gelişmesini anlamak ve buna dair politika önerilerinde bulunabilmek için öncelikle o ülkenin ve toplumun tanınması gerekmektedir. Tarihçi metot ya da tarihsel görelilik olarak isimlendirilen bu yöntem iki temel esasa dayanmaktadır. Bunlardan ilki, bir toplumun tanınması için onların tarihlerinin ve bu süreçte gerçekleşen toplumsal değişimlerinin gözlenmesinin gerekliliğidir. İkincisi ise toplumsal ve iktisadi konular geçirilen değişimin altında ilgili toplumun değerler sistemi içinde anlaşılmalıdır (Kırmızıoğlu, 2022: 614-615).

3.2. İktisadın Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi: İstatistik

İktisat biliminde ve eğitiminde istatistik kullanımı iktisadi analizlerde ve tahminlerde araştırmacılara yardımcı olmaktadır. İktisatta istatistiğin kullanılmaya başlanması iktisat biliminin ortaya çıkışı kadar eskiye gitmektedir. 19. yüzyılın sonlarına doğru giden süreçte iktisatta istatistik kullanımının artmasının en önemli sebeplerinden bir tanesi istatistiksel yöntemlerin bu dönemde hızla gelişme göstermesi olmuştur. Gelişme gösteren istatistiksel yöntemlerin diğer birçok bilim dalında hızlı bir şekilde kullanımının yaygınlaşması iktisatta da istatistik biliminin kullanımında etkili olmuştur (Uygur, 2006: 7-8).

İktisadi analizlerin, araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin, tahminlerin, politikaların, çıkarımların arttığı günümüz dünyasında bu faaliyetleri gerçekleştirebilmek adına minimum hata ile doğru sonuca ulaşabilmek iktisadın istatistikle olan ilişkisi ile gerçekleşebilmektedir. İktisadi analizlerin etkin şekilde gerçekleşebilmesi için ise iktisat eğitiminde iktisadi bireylere geleceğe yönelik tahminde bulunabilme yeteneğinin istatistik dersleri ile verilmesi gerekmektedir. Çünkü geleceğe yönelik çıkarımlar yapmayı ve iktisadi politika önerisinde bulunabilmeyi istatistiki veriler kolaylaştırabilmektedir (Gürbüz ve Uçan, 2005: 112).

İktisattaki ilk istatistik çalışmaları genellikle ürün fiyatları ve arz-talep ilişkilerinin nicel anlamda ifadesi ile ilgilidir. Bunun en önemli sebeplerinden bir tanesi, mikro düzeyde arz-talep ve fiyat ilişkilerinin Petty (Aydemir ve Güneş, 2006: 154) ve King (Kesim, 2010: 162; Efeoğlu vd., 2016: 987) gibi ana akım iktisatçılar tarafından matematiksel olarak tanımlanmasıdır. Ürün fiyatları, arz ve talep gibi mikro düzeydeki hazır matematiksel biçimlerin istatistiki verilerle nicel olarak ifade edilmesi daha kolay olmuştur.

3.3. İktisadın Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi: Hukuk

İktisat 19. yüzyılda Avusturya'daki üniversitelerde hukuk bölümü içinde yer almıştır (Uygur ve Erdoğdu, 2012: 69). Bazı görüşlere göre iktisat ile hukuk arasındaki ilişki Bentham'ın Ahlak ve Yasama İlkeleri kitabı ile başlarken bazıları ise bu ilişkinin o kadar geriye götürülemeyeceği ve iktisat ile hukuk arasındaki ilişkinin gerçek anlamda 1960'lı yıllarda Journal of Law and Economics dergisinin yayına başlamasıyla gerçekleştiğini belirtmektedirler. Bunun yanında iktisat ile hukuk arasındaki ilişkinin önemi, iktisat müfredatlarına yansımıştır. Dünyanın en önemli üniversiteleri arasında gösterilen Chicago Üniversitesi iktisat bölümünde ve hukuk fakültesinde alınabilecek seçmeli hukuk dersleri bulunmaktadır. Yine İstanbul Üniversitesi'nde hukuk fakültesi lisans programında iktisat derslerinin verildiği görülmektedir (Baç, 2007: 7-9).

Özellikle Türkiye'deki iktisat ile hukuk arasındaki ilişkinin öğretim programlarındaki hukuk derslerinin varlığına rağmen az olması, iktisat ile sosyal bilimler arasındaki ilişki tartışmalarını tekrar gündeme getirmektedir. Çünkü iktisadi ve sosyal sistemin düzenlenmesinde hukukun üstünlüğünden faydalanılabilir. Örneğin özellikle son dönemde sıklıkla gündeme gelen gelir eşitsizliği bakımından yapılacak hukuksal düzenlemelerle iktisadi açıdan pozitif etkiler elde edilebilecektir. Bunun için ise hukuksal düzenlemelerle oluşturulacak vergi sistemi önemlidir (Piketty, 2015: 581-582). Hukuk ile iktisat arasındaki ilişkinin faydalarından yararlanmaya yönelik ikinci örnek korumacılık faaliyetleridir. Korumacılık ile bir ülkede genellikle az gelişmiş sektörler için en azından ulusal firmaların uluslararası firmalarla rekabet ortamı oluşana kadar bir koruma sağlanabilir. Korumacılık faaliyeti doğrudan kanunlar aracılığıyla sağlanabileceği gibi Bağımlı Gelişme Teorisi gibi azgelişmiş ülkelerin dış ticarette korumacılık önlemleriyle üretimde yaşanan kârın dış pazara yönelmesini engelleyerek de sağlanabilmektedir (Kul ve Yüksel, 2018: 100).

Anayasal iktisat teorisi; toplumsal anlamda hukuki, anayasal ve kurumsal yapının iktisadi yaşamın üzerinde önemli bir belirleyici role sahip olduğunu kabul eder ve doğrudan, piyasanın hukuki, anayasal ve kurumsal çerçevesini incelemeyi amaçlar (Güneş ve Aydemir, 2005: 79). 1929 Buhranından sonra uygulanmaya başlayan Keynesyen iktisat politikalarının 1970'li yıllarda durgunluk, işsizlik ve enflasyon sorunlarına uygulanacak olan mali yaklaşımda yetersiz kalması, krizler ve artan borç stokları mali yapının sürdürülebilirliğine dair endişeleri artırmıştır. Bu problemlere çözüm üretmek adına alternatif politika önerileri sunulmakla birlikte yaşanan bu durumlar Anayasal iktisadın ön plana çıkmasına neden olmuştur. Anayasal iktisat teorisi bireyin ekonomik hak ve özgürlükleri ile devletin ekonomik yetki ve sorumluluklarını karşılıklı olarak incelemeye çalışmakta, devletin yetkilerinin anayasal düzenlemelerle sınırlandırılmadığı durumlarda devletin giderek büyüyüp siyasi ve ekonomik yozlaşmaya neden olacağını ve demokrasinin zarar göreceğini savunmaktadır. Bu bağlamda Klasik iktisat teorisinin savunusu olan denk bütçe yaklaşımı güçlü hale getirilmiştir (Baysuğ, 2017: 95; Polat ve Ertürk, 2017: 372). Anayasal iktisat istenen bir sosyal düzenin sağlanabilmesi için hukukun önemi üzerinde durmaktadır (Yay, 2020: 967).

Anayasal iktisat teorisi liberal tezler üzerine kurulmuştur. Liberal anlayış ise devletin aşırı büyümesinin bireysel özgürlüklerin önüne geçeceğini savunmaktadır, bu tehdit bireysel iktisadi hak ve özgürlüklere yöneliktir. Diğer taraftan çağdaş hukuk devleti yaklaşımına göre genellikle vergi gelirleriyle sağlanan bütçenin siyasi çıkarlar amaçlı harcanması toplumsal huzuru ve adaleti tehdit edebilmektedir. Bu kapsamda Anayasal iktisat teorisi liberal teorinin de temelini oluşturan

minimum devlet müdahalesiyle birlikte kamu kaynaklarının öznel siyasi çıkarlar doğrultusunda dağıtımını engellemek üzere bazı yetkilerin anayasal kriterler çerçevesinde sınırlandırılmasını benimsemektedir (Uzun, 2009: 23).

Anayasal iktisat teorisinde değinildiği üzere, piyasanın ekonomik bir krize girmesine engel olabilmek için en önemli yollardan bir tanesi mali anayasa ile her gelen siyasi iktidarın sınırsız harcama yapmasının önüne geçilmesidir. Bu kapsamda sadece krize girilmesinin önüne geçilmeyecek, aynı zamanda gelecek nesiller üzerinde mali yük oluşturabilecek borçlanma bu anayasa çerçevesinde önlenebilecektir. Kamu gelir ve giderlerinin belli bir kurala bağlanması ile birlikte daha küçük bir kamu ekonomisi ve denk bir bütçe oluşmuş olacaktır (Işık vd., 2010: 5).

3.4. İktisadın Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi: Fizik

18. ve 19. yüzyıldaki fizik çalışmalarının iktisat bilimi üzerinde önemli bir etkisinin olduğu görülmektedir (Sebba, 1953: 260). Bu ilişki iktisat biliminin başlangıcı kabul edilen Smith'in Ulusların Zenginliği isimli eserini yazarken Newton'un Doğal Felsefenin Matematiksel İlkeleri eserinden ilham edinmesiyle başlamıştır (Daniel ve Sornette, 2008). Bu kitapla birlikte Felsefi Araştırmaları Yöneten ve Yönlendiren İlkeler isimli çalışmasında da Isaac Newton ruhunu yansıtmaktadır (Şimşek ve Cicioğlu, 2006: 20). İktisadın fizikle olan ilişkisinde sadece Smith değil, Marx'ın da etkisini görmek mümkündür. Bunun yanında Marx ve Veblen gibi iktisatçılar Darwin'den ve Doğal Seleksiyon Yoluyla Türlerin Kökeni eserinden etkilenmişlerdir (Eren, 2017: 26). Darwin ise bu kitabında Malthus'un mücadele eden kişinin hayatta kalacağı görüşünden etkilenmiş ve doğal yaşamda genetik olarak güçlü karakterler kazanan kişinin çevresine uyum sağlayacağı, güçlü olmayanın ise doğal ayıklamaya tabi olacağını ileri sürmüştür. Bu düşüncelerle Darwin bütün varlıkların birbirleriyle ve doğayla olan dengeli ilişkisini ortaya koyarak ekoloji düşüncesine katkı yapmıştır (Sulak, 2018: 121).

İktisadın fizik ile olan ilişkisindeki istek genel anlamda fizik biliminin sahip olduğu kesinlik ve bu kesinliğin verdiği saygınlıktan kaynaklanmaktadır (Daniel ve Sornette, 2008). Fizik ve matematik bilimlerindeki bu saygınlık iktisat bilim ve eğitiminde fizik ve dolayısıyla matematik kullanımını artırmıştır. İktisat ile fizik arasındaki ilişki kullanılan terimlerde de kendine yer bulmuştur. Örneğin fizikte kullanılan elementler "parçacıklar", "atomlar" anlamında kullanılırken iktisatta ise "ajanlar" olarak karşımıza çıkmaktadır. Fizikteki "moleküller" az sayıda atomun birleşimini ifade ederken iktisatta ise bu durum "aile, küçük işletme" olarak ifade edilmektedir (Yegorov, 2007: 149). İktisatta evrim ve denge kavramları da bu anlamda fizik ve biyoloji bilimleriyle ilişkilidir. Özellikle denge kavramı dengenin istikrarı ya da istikrarsızlığı, dengesizlik durumu ve spesifik olarak oyun teorisindeki gelişmelerle birlikte çoklu denge olarak kullanılmaktadır. İktisadi anlamda denge kavramının kullanımının temeli ise klasik fizik bilimine dayanmaktadır (Eren, 2017: 24-25).

İktisat ile fizik arasındaki ilişki ayrı birer disiplin olarak gözüküp yapılan bilimsel çalışmalar genellikle kendi içyapılarında değerlendirilmiştir. Ancak zamanla karmaşık dünya yapısını açıklamakta geleneksel iktisadın yetersiz kalması (Kırer ve Eren, 2015: 27) iktisat ile fizik disiplinlerinin birbirlerine daha da yaklaşmasını sağlamıştır. 18. yüzyıl fiziği temel alınarak oluşturulan iktisat bilimi, 20. yüzyılda kuantum fiziğinde yaşanan ivmelenme ile birlikte değişim içine girmiştir. Bu değişim ve gelişime iktisatçılar kadar fizikçilerin de katkısı olmuştur. Böylece iktisat içinde farklı bakış açıları da ortaya çıkmıştır (Sonüstün ve Gül, 2012: 42). Bu bağlamda iki disiplin birbirini etkileyerek daha sonraları ekonofizik (Kırer ve Eren, 2015: 54) altında birleşerek kendini göstermiştir. 19. yüzyılda Neoklasik iktisat akımını ve iktisatçıları etkileyen fizik (Bocutoğlu, 2014b: 7) ve matematik bilimleri 1980'ler sonrası da "yeni" iktisadın metodolojisini fizikçi ve mühendislerle ekonofizik iktisat modellerini etkilemiştir (Eren, 2017: 25). Fizik biliminin Neoklasik iktisat akımını ve iktisatçıları etkilediği önemli isimlerin başında Walras gelmektedir. Walras iktisadı genelde doğa bilimleri ve özelde fizik bilimi ile ilişki içerisinde düşünüp iktisadi analizlerde matematik kullanımını zorunlu görmüştür. Bu şekilde düşünmesinin

en önemli sebebi o dönemde Newton öncülüğündeki doğa bilimlerinin ulaşmış olduğu statüden etkilenmesi ve iktisadı fizik gibi bir doğa bilimi haline getirmeyi amaçlamasıdır. Walras bu doğrultuda iktisadı fiziko-matematik bir bilim olarak görmüştür (Bilir, 2017: 131-140).

Fizik ile iktisat arasındaki ilişki Smith'e kadar götürülse de iki bilim arasındaki ilişki ekonofizik olarak ilk defa 1995 yılında ortaya çıkmıştır. Ekonofizik kapsamında fizikteki her bir unsurun ekonomide karşılığı bulunmaktadır. Bu alanda çalışma yapan bilim insanları fizikteki atom, enerji ve atomu ekonomide iktisadi ajan, gelir-servet ve fayda ile ilişkilendirmektedirler. Kuantum fiziğindeki belirsizlik ile ifade edilen; bir parçacığın anlık konum ve momentumu tam olarak belirlenemeyeceğinden belirli bir süre sonundaki konum ve momentumunun da tam anlamıyla bilinememesidir. Bu yüzden de parçacıkların doğrusal olmayan etkileşim ve hareketleri makro seviyede kompleks yapıları ortaya çıkarmaktadır. Ekonomide de iktisadi ajanların birbiriyle doğrusal olmayan etkileşimleri ve sonrasında oluşan dışsallık ekonominin kompleks bir yapıya dönüşmesine yol açmaktadır. Ekonomik kompleksite denen bu durum Neoklasik iktisat teorilerinin daima geçerli olamayacağını ortaya koymaktadır (Sağbaş ve Balkı, 2020: 66).

Karmaşıklık teorisi birçok bilimsel alanda yeni arayışlara yol açmıştır. İktisat da bu bilimler arasında yer almaktadır (Hidalgo, 2021: 93). Ekonomik yapılar karmaşık sistemlerdir. Ancak Neoklasik teori ekonomik yapıları basit yapısal denklemler ile modellemeye çalışmıştır. Basit yapısal modellerle öğrenme, evrim, heterojenlik, tarihe bağımlılık, uyarlama ve seçilim gibi olgular modellenememektedir. İnsanların karmaşıklıklar mücadelesinde bilgisayarın keşfi ve yaygın şekilde kullanılması önemli bir nokta olmuştur. Bilgisayar teknolojisindeki gelişme ve ilerleme ile birlikte araştırmacılar karmaşık sistemleri modellemek ve açıklamak için yeni araçlara sahip olabilmişlerdir. Ajan tabanlı modelleme ve benzetim de bu araçlardan önde gelenleri arasında yer almaktadır. Bahsedilen araçların ortaya çıkması ve yaygın olarak kullanılmasıyla karmaşıklık teorisi, karmaşıklık yaklaşımı denen yeni bir paradigma oluşmuştur (Ünal, 2021: 14-15). 1980'li yıllardan sonra ortaya çıkan kompleksite-karmaşıklık, ekonofizik ve ajan-bazlı hesaplamalı iktisat modelleri kapsamında fizikçi ve mühendislerin iktisattaki çalışmaları "yeni" iktisadın metodunu da oluşturmaya başlamıştır (Eren, 2017: 25).

3.5. İktisadın Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi: Psikoloji

İktisatta gerçekleşen her şey ekonomik psikoloji bakış açısıyla, iktisadi bireylerin davranışları sonucunda gerçekleşmektedir. İktisadı anlamak için bireyin davranışını anlamamız gerekmektedir. Bu bakımdan psikoloji, iktisat bilimine iktisadi bireyin davranışlarıyla psikolojinin birbirleriyle ilişkili olduğu düşüncesinden hareketle girmiştir (Toigonbaeva ve Eser, 2011: 306-307; You, 2019). Bu sistematik ilişki 1980'li yıllar odaklı olsa da ilişkinin başlangıcı Ulusların Zenginliği ile Ahlaki Duygular Kuramı'na kadar götürülebilir. Bu eserlerde Smith, psikoloji üzerine değerlendirmelerde bulunmuş (Küçüksucu vd., 2017: 267; Ruben ve Dumludağ, 2015: 4; Vexliard, 1969: 62) ve sempati ile kendini sevme kavramları kullanılmıştır (Buğra, 1995: 97). Hume ve Bentham bireyin davranışlarını psikolojiden yararlanarak açıklamaya çalışmışlardır (Toigonbaeva ve Eser, 2011: 288-289). Bu anlamda Hume, bireyin kişisel özelliklerine dikkat çekerek hayatı sevmenin, tutkunun, inatçılığın bireyin iktisadi ya da iktisadi olmayan tercihlerinde etkin bir rol alacağını belirtmiştir. Yine Bentham da faydacı yaklaşımıyla, faydanın, kişinin içsel mutluluğu ile değerlendirilebilen psikolojik bir büyüklük olduğunu ifade etmiştir (Küçüksucu vd., 2017: 263).

19. yüzyıl süresince iktisatçıların psikolojiye olan ilgileri devam ederken 20. yüzyılın başlarında bu ilgi azalmaya başlamış ve 20. yüzyıl ortalarında birçok iktisatçı iktisat psikoloji ilişkisini tamamen reddetmiştir (Ruben ve Dumludağ, 2015: 6). Kuşkusuz bu ilişkinin reddedilmesinde Neoklasik iktisat akımının hâkim iktisat görüşü haline gelerek, iktisadın yoğun şekilde matematikselleşmesi rol oynamıştır (Can, 2012: 93-94; Çalık ve Düzü, 2009: 2).

Neoklasik iktisat akımının ilk dönemlerinde Edgeworth kutu diyagramı analiziyle iktisadi davranışların geri planındaki psikolojik olguya dikkat çekilmiştir. Marshall ise iktisat biliminde insan psikolojisini ön plana çıkaran çalışmalarıyla Neoklasik iktisat akımına katkıda bulunmuş ve iktisadın bir yandan insanı inceleme bilimi olduğunu ifade etmiştir. Neoklasik iktisat akımının başlangıcında iktisat ile psikoloji ilişkisi görülürken daha sonraları özellikle 2. Dünya Savaşından itibaren (Küçüksucu vd., 2017: 265-266) iktisadın matematikle olan ilişkisiyle birlikte iktisat-psikoloji ilişkisinin soyutlanmaya başladığı görülmektedir (Çalık ve Düzü, 2009: 1).

Uzun süren iktisat-psikoloji ilişkisinin soyutlaşmasının ardından Neoklasik iktisat akımının başta rasyonellik varsayımı olmak üzere birçok varsayımını eleştiren davranışsal iktisat görüşü ortaya çıkmıştır. Davranışsal iktisat rasyonellik varsayımına psikolojik temelli matematiksel yöntemlerle alternatif oluşturmuştur (Toigonbaeva ve Eser, 2011: 303). Bu yaklaşıma göre, teori oluşturulurken insanların iktisadi davranışlarını incelemek ve iktisadi verilere sosyolojik ve psikolojik unsurları da eklemek gerekmektedir. Çünkü iktisadi bireyler çeşitli sebeplerle her zaman tam bilgi varsayımı altında fayda ve kâr maksimizasyonu ile hareket etmeyebilmektedirler (Can, 2012: 94). Zira gerçek hayatta birey eksik bilgiye sahip olarak belirsizlik altında karar alabilmektedir (Aktan ve Genç, 2020: 175).

20. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde ise iktisat ile psikoloji arasındaki ilişki pozitif anlamda yeniden şekillenmeye başlamıştır. İktisatçılar, iktisadi bireylerin tam bilgi, rasyonellik ve objektiflik altında hareket ettiklerini varsayarken (Kabaş, 2013: 19-20) H. Simon karmaşıklık ve sınırlı rasyonellik (Aktan ve Yavuzaslan, 2020: 112; Hatipoğlu, 2012: 8) kavramlarından hareketle deneylere, medikal araçlara, bilgisayar teknolojileri, yapay zekâ, insan ve bilgisayar etkileşiminin gerekliliğine değinmiştir (Ruben ve Dumludağ, 2015: 7; Toigonbaeva ve Eser, 2011: 313). Davranışsal iktisat, iktisadi anlamda yeni bir sentezin ötesinde iktisat ile psikolojinin yeniden ilişkisinin artmasına yoğunlaşmaktadır (Toigonbaeva ve Eser, 2011: 313).

Davranışsal iktisat yaklaşımı ile birlikte iktisat ile psikoloji arasındaki ilişki tekrar yoğunlaşırken bu alana olan ilgide artış gözlenmiştir. 2002 Nobel İktisat Ödülü'nün Smith'le birlikte bilişsel bir psikolog olan Kahneman'a verilmesi iktisat ile psikolojinin artan ilişkisini göstermektedir. Davranışsal iktisat sınırlı rasyonellik görüşü ile iktisadi analizlerde gerçekçiliği artırmak için iktisadın psikoloji ile desteklenmesi gerektiği anlayışındadır (Kitapcı, 2017: 85-86). Sadece rasyonellik anlamında değil, iktisat teorilerinin varsayımlarını gerçekçi psikolojik esaslara dayandırarak iktisat teorilerinin gerçek hayatı açıklama gücünü artırdığı şeklindeki görüş, büyük bir kesim tarafından kabul edilmektedir. Böylece psikolojik esaslar üzerine kurulu model ve varsayımların iktisadi davranışları daha gerçekçi analiz ederek güçlü tahminlerde bulunup politik çıkarsamalar yapacağı düşünülmektedir (Ruben ve Dumludağ, 2015: 4).

3.6. İktisadın Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi: Ekonometri

Ekonometri iktisattan ayrı bir bilim dalı olmamakla birlikte iktisadın ilişki içerisinde olduğu, analizlerinde yararlandığı ve gerçek dünyayı açıklamasına yardımcı olan (Boston College, 2022) bir alan olduğu için, iktisadın diğer bilim dallarıyla ilişkisi bağlamında değerlendirilir. Ekonometri sözcüğü ilk kez 1926 tarihinde Norveçli iktisatçı Frish tarafından kullanılmıştır. Sözcük, Yunanca ekonomi ve ölçü sözcüklerinin birleşimi ile meydana gelmiştir. Ekonometri, iktisat teorisini ya da iktisadi olayları matematikselleştirip istatistiki verilerle tahmin ve analiz yapmaya yardımcı olmaktadır. Bu durum iktisadi teorilerin test edilmesine, iktisadi olayların açıklanmasına ve geleceğe yönelik politikalar yapılmasına fayda sağlamaktadır (Tarı, 2012: 1).

Ekonometrinin ortaya çıkışı ve hızla bu disiplinin talep görmesi ortaya çıktığı dönem ve hâkim paradigmanın etkisiyle ivmelenmiştir. Özellikle ekonometrinin ortaya çıktığı dönemde Buhranın ve 1. Dünya Savaşı'nın etkilerinin yer alması iktisadi dalgalanmaların analizinde ekonometrinin kullanımını gerekli kılmıştır (Tarı, 2012: 3). Çünkü ekonomideki devrevi hareketleri istatistiksel veri ve analizlerle açıklamak bir aşamadan sonra yetersiz kalmıştır. Bu da

iktisatçıların istatistiksel çalışmalara temel teşkil edecek dinamik makro iktisadi modeller oluşturmalarına sebep olmuştur. Bu modelleri gerçek iktisadi verilerle doğrulama çabaları ekonometrinin ivme kazanmasında etkin bir rol oynamıştır (Uygur, 2006: 19).

Ekonometrinin ortaya çıktığı 1930'lu yıllar, iktisadın doğa bilimleriyle ve özellikle matematikle yoğun olarak ilişkide olduğu bir dönem olmuştur. İktisadın bilimsel kimliğini ortaya koymak adına matematikle artan ilişki, Büyük Buhran ve 1. Dünya Savası sonrasında oluşan kriz ortamında çözüm arayışları ekonometrinin de önünü açan unsurlar olmuştur (Uygur, 2006: 41-42).

İktisat teorisinden hareketle oluşturulan modellerin ampirik testlerde kesin sonuçlar vermemesi birkaç sebep üzerinden tartışılmaktadır. Bu sebepler şu şekilde sıralanmaktadır: çalışmanın yapıldığı dönemin, bölgenin ve alanın farklı olması, modellerin farklılık arz etmesi, terimlerin, değişken tanımlarının ve niteliklerinin farklı olması, kullanılan sınama yöntemi ve ekonometrik tekniklerin farklı olması, modelde kullanılacak veri kümelerinin farklı olması ve son olarak inanç, ideoloji, varılmak istenen amaçların farklı olmasıdır. Ancak tüm bu farklılıklara ve bu farklılıkların ampirik testlerde kesin sonuçlar alınmasının önüne geçmesine karşın ekonometriyi terk etmek doğru olmayacaktır (Bulutay, 2012: 14).

İktisat ile ekonometri arasındaki ilişki paralel olarak iktisat eğitimine yansımıştır. İktisat eğitiminde istatistik ve matematik disiplinlerinin varlığının yanında ekonometri de iktisat bilimi ve eğitiminin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Ekonometri dersi iktisat eğitimindeki öğrencilere iktisat kuramlarını ispat etmenin yanında bu ispat neticesinde analiz ve yorumlama yapma yeteneği de kazandırmaktadır. Bu durum mezunlara başta akademik kariyer olmak üzere çeşitli meslek gruplarında fayda sağlamaktadır (Yıldız vd., 2018: 202).

3.7. İktisadın Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi: Sosyoloji

Alman Tarihçi Okul, Marksist Politik Ekonomi ile Amerikan Kurumsalcı Okul iktisadı sosyal bilimlerden uzaklaştıran evrensel nitelikli iktisadi kurallara bağlı iktisat anlayışını kabul etmezler. Bu yüzden de iktisadın gerçek yaşamı açıklama gücünün artması için iktisat-sosyoloji ilişkisinin artması gerektiği ifade edilmiştir (Günay, 2006: 98). Sosyolojinin piyasaya yönelik yorumu iktisat sosyolojisinin doğmasına yol açmıştır (Yıldız, 2020: 27).

İktisat ile sosyolojinin ortak alanında birleşen iktisat sosyolojisinin konusu iktisadi alanın yapısı ve gelişmesinin analizi olarak belirlenmiştir. Endüstri toplumundaki negatif gelişmeler çeşitli tartışmalara sebep olup karşıt görüşleri meydana getirmiştir. Endüstri toplumundaki sosyal problemlere getirilen yaklaşımlar sosyal muhafazakâr görüş, liberal akım ve sosyalist akım olarak bilinmektedir. Bu görüşlere Alman Yeni Tarihçi Okulu ile Marksist politik ekonomiden eleştiriler gelmiştir. Endüstriyel sistemin 1900'lü yıllarda iyice yerleşmesi ve bu sistem içerisinde yeni eğilimlerin ortaya çıkması ile birlikte iktisat sosyolojisi bağımsız bir bilim dalı olarak kendini kabul ettirmiştir. Bunda Tarihçi Okul geleneğini sürdüren Weber ile etno-sosyolojik ve antropolojik araştırmalar etkili olmuştur (Erkan, 2000: 6-8).

İktisat sosyolojisi insan varlığını güvence altına alan iktisadi faaliyetin ortaya çıkması ile bu alandaki gelişim ve değişimleri sosyal olarak incelemeye yönelik bilimsel bir alandır. İnsan varlığını güvence altına almaya yönelik sosyal ilişkilerin araştırılması sadece iktisat sosyolojisinin değil aynı zamanda iktisat biliminin ilgi alanını oluşturmaktadır. Bununla birlikte iktisat sosyolojisi araştırma konusunu siyasi ve sosyal unsurlardan soyutlayarak sadece sınırlı sayıdaki değişken ve ilişki üzerine kurgulayan soyut modeller şeklinde incelemektedir. Bunun sonucunda da iktisadi modeller gerçek olayları tasvir etmekte zorlanmaktadır. Ayrıca iktisat teorisinin bilimsel bulguları gerçek hayattaki problemlerin çözümü açısından yetersiz kalabilmektedir. Son olarak ise iktisat teorisi konularını kısmi açıdan ele alarak bütünü yeterince kapsayamayabilir. Bu bağlamda iktisat sosyolojisinin görevi iktisadi olaylarla birlikte ortaya çıkmakta olan sosyal süreci, kurumsal yapı ve kalıpları; iktisadi ve sosyal alanların oluşturduğu sistem ve ilişki bütünlüğü

içinde araştırmak noktasında düğümlenmektedir. Bu amaçla iktisat sosyolojisi sosyolojik araştırmaların kullanmakta olduğu nicel ve nitel araştırma yöntemlerini ve dil sistemini kullanarak bulgularını çağdaş toplumun hizmetine sunmaktadır (Erkan, 2000: 3-5). Bu bağlamda son dönemde yapılan bir araştırmada yoksullukla ilgili tartışmalar iktisat ile sosyoloji arasındaki ilişki kapsamında değerlendirilmiştir (Weber, 2022: 61).

İktisat ile sosyoloji arasındaki ilişkide sosyolojinin kuruluş aşamasında sosyoloji temsilcilerinin o dönem kapitalizmi anlama çabaları etkin bir rol oynamıştır. 19. yüzyılın başlangıcına uzanan bu ilişki Weber ve Durkheim gibi düşünürlerin iktisat sosyolojisi yaklaşımını geliştirmesiyle iktisadi olay ve olguların toplumsal gerçeklikten soyutlanarak incelenemeyeceğini belirterek iktisadi olayların analizine sosyoloji bakış açısını getirmeleriyle artmıştır (Dinar, 2015: 26). Sosyolojinin piyasaya duyduğu bu ilgi sadece başlangıç döneminde de kalmamış 1. ve 2. Dünya Savaşı dönemi arasında da devam etmiştir. 1929 Buhranının yaratmış olduğu olumsuz durum sosyolojinin piyasaya olan ilgisini daha da artırmıştır (Yıldız, 2020: 31-32).

Sosyolojinin piyasaya artan ilgisine rağmen Marjinalist devrimle (Dinar, 2015: 28; Yılmaz, 2012: 3) ve Neoklasik iktisat akımının hâkim paradigma olmasıyla birlikte piyasanın kapsamı da değişmeye başlamıştır. Neoklasiklerin iktisat bilimini evrensel kuralları olan ve doğa bilimleri ve özellikle fizik gibi kesinliği olan bir bilim yolunda ilerleme anlayışı tartışmaları şekillendirmiştir. 1930-1970 arası dönemde iktisadın diğer bilim dallarıyla geçirmiş olduğu bu süreç iktisadın sosyoloji ve tarih ile olan bağını ciddi şekilde olumsuz anlamda etkilemiştir. Bu duruma henüz 19. yüzyılın ilk dönemlerinde değinen Alman tarihçi okulu, iktisat teorilerinin zaman ve mekândan bağımsız şekilde düşünülemeyeceğini belirtmişlerdir. Bütüncül bir sosyal bilim anlayışına dikkat ederek, başta tarih olmak üzere diğer sosyal bilimlerden yararlanılması gerektiğini belirtmişlerdir (Dinar, 2015: 26-28). Bu bağlamda iktisat sosyolojisi Neoklasik iktisat akımının bireyselci bakış açısına karşın iktisadi davranışların kültürel, sosyal ve siyasi hayattan bağımsız olarak düşünülemeyeceğini ifade ederek bütünsel bir bakış açısını baz almaktadır. İktisat sosyolojisi iktisadi analizlerin dinamik ve statik olmasının ve kültür, sosyal normlar ve değer gibi karmaşık olguların iktisadi anlamda etkilerinin araştırılmasının önemine dikkat çekmiştir. Böylece iktisat doğa bilimlerinden çok sosyal bilimlerle etkileşime geçebilecektir (Kitapcı, 2018: 24). Bu yüzden iktisadın kültürel, siyasi, tarihi değişkenleri iktisat kapsamı dışında bırakmayacak şekilde gelişmesi önem arz etmektedir (Günay, 2006: 98). Çünkü iktisat biliminin dinamik yapısının olması onun ölçülmesini zorlaştıran bir durumdur. Bunun sebebi ise insan davranışlarında benzerliğin olmamasıdır. Bu yüzden sosyal olayların ampirik yöntemlerle ispatlanması zorlaşmaktadır (Baloğlu, 2004: 106-107).

İlk sosyologların iktisadi olay ve olgulara ilgisi Neoklasik iktisat akımının hâkim olduğu dönemde duraklama dönemine evrilmiş ve sosyoloji kendi alanına çekilmiştir (Yıldız, 2020: 44). 1980'li yıllarda tekrar canlanmaya başlayan iktisat ile sosyoloji ilişkisinin seyri 20. yüzyılın başında iktisadi olayların yorumlanmasında sosyolojiye başvurulmasının aksine bu kez iktisadi olayları iktisadi bir bakış açısıyla analiz etmeye doğru değişmiştir. İktisat ile sosyoloji arasındaki ilişki yoğunluğunun artmaya başladığı bu ikinci dönemde sosyoloji daha kabullenici (Yılmaz, 2012: 13-14) bir tutum olarak kendini göstermiştir. Bu da iktisadın yöntem ve mantığının diğer sosyal bilimlere uygulanmasını içeren iktisat biliminin metodolojik emperyalizminin bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır (Dinar, 2015: 25-26). 1980'li yıllarda iktisat sosyolojisinin tekrar güçlü bir yapıya dönüşmesiyle birlikte piyasa toplumla buluşarak soyut bir alandan çıkmış ve sosyal gerçekliğe doğru yaklaşmaya başlamıştır (Yıldız, 2020: 32). İktisat sosyolojisi insanları tüketim, üretim, finans, beşerî sermaye yoluyla etkileyebilmektedir. Bu yüzden insanın alışılageldiği şekliyle homo-economicus olduğu, her zaman rasyonel hareket ettiği varsayımları gerçek hayatta karşılığını neredeyse bulamamaktadır (Baloğlu, 2004: 108-113).

3.8.İktisadın Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi: Matematik

Matematiğin iktisatta kullanımının başlangıcına dair farklı yorumlar söz konusudur. Bazıları iktisadın da başlangıcı kabul edilen Ulusların Zenginliği isimli kitabında verilen toplu iğne örneği ile matematiğin iktisatta kullanılmaya başladığını kabul etmektedirler. Cournot'un 1838 yılında ele almış olduğu Refah Teorisinin Matematiksel Prensipleri Üzerine Araştırmalar isimli eserinde matematiğin iktisatta sistemli bir şekilde ve belli bir konu üzerine uygulanması matematiğin iktisatta kullanımı olarak başlangıcı olarak görülmektedir (Kaleci ve Buluş, 2016: 244-245). Debreu (1991: 2)'ya göre iktisatta matematik kullanımının başlangıcı 19. yüzyılın ortalarıdır.

İktisat doğa ve sosyal bilim dallarıyla ilişki içinde olup bu bilim dallarından birisi de matematiktir. 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başlarında marjinalist iktisatçılardan olan Jevons ve Walras ile başlayan iktisatta matematik kullanımı daha sonraları Samuelson, Clark gibi ana akım iktisatçıları ile iktisattaki kullanımını daha da artırmıştır. 1930'lu yıllara gelindiğinde ise American Mathematical Society, American Economic Association ve American Economic Association gibi toplulukların kurulmasının sonucunda Econometric Society'de kurularak iktisatta matematik ve istatistik kullanımı sonucunda iktisadın doğa bilimleriyle olan yakınlığı daha da artmıştır (Kaleci ve Buluş, 2016: 242).

Marjinalist devrim süreciyle birlikte (Yılmaz, 2020) matematiğin iktisattaki kullanımı artmıştır (Kaleci ve Buluş, 2016: 245). Ancak matematiğin iktisattaki asıl kullanımı 2. Dünya Savaşı sonrasında Keynes, Samuelson, Solow, Arrow, Hicks gibi iktisatçılar aracılığıyla olmuştur (Bulutay, 2012: 21). Bunu destekleyen bir durum iktisat yayınlarındaki matematiksel makalelerin sayfa sayısında özellikle savaş yıllarında azalma yaşanırken 1944 yılından sonra artış yaşanmaya başlamış olmasıdır (Debreu, 1991: 1; Doğruel, 2012; Grubel ve Boland, 1986: 430). Bunun yanında iktisatta matematik kullanımına katkıda bulunan Samuelson, Frisch, Debreu, Neumann, Tinbergen, Arrow, Nash, Solow, Leontief gibi kimi iktisatçıların Nobel ekonomi ödüllerine layık görülmeleriyle birlikte iktisatta matematik kullanımı artış göstermiştir (Aktan ve Genç, 2020: 162-163).

İktisadın matematik ile olan yakınlaşması, tartışmaların odak noktası olmuştur. Bir görüş, matematiğin iktisat için olmazsa olmaz bir disiplin olduğunu savunurken diğer bir görüş ise giderek iktisadın matematiğin bir alt disiplini konumuna geldiğini belirtmiştir. Bu görüşe göre matematik iktisat için araç olmaktan çıkıp amaç haline gelmeye başlamıştır (Kaleci ve Buluş, 2016: 242). Bu konuda Marshall ve Robinson matematiksel modeller kullanma istek ve gayretinin gerçekliğin göz ardı edilmesine yol açabileceğini belirterek iktisatta matematik kullanımı konusunda çok dikkatli olunması gerektiğini ifade etmiştir (Aktan ve Genç, 2020: 166-167; Buğra, 1995: 157). Yine Romer'e göre zamanla karmaşık hale gelen iktisadi olay ve olguları yoğun matematiksel yöntemlerle açıklamaya çalışmak gerçeklikten uzaklaşılan soyut bir yapıyı beraberinde getirmektedir (Aktan ve Genç, 2020: 184). Keynes'de matematiği sınırlı bir şekilde kullanmış ve iktisadın içeriğini açıklamakta matematiğin kapasitesinin yetersiz olduğunu vurgulamıştır (Bilgin, 2006: 74-75). Bir matematikçi olan Novick de iktisatta matematik kullanımının yanlış olduğunu ve iktisatçıları yanlış şekilde yönlendireceğini belirtmiştir (Kaleci ve Buluş, 2016: 251).

İktisatta artan matematik kullanımı iktisadın diğer bilim dallarından da uzaklaşmasına sebep olmuştur. Matematiğin iktisatta amaç olarak (Alada, 2007: 3) kullanılmasından önce iktisatta tarih, bilgi felsefesi ve yöntem çalışmaları o dönem iktisatçılarına günümüz iktisatçıları kadar uzak olan alanlar olmamıştır (Aysan ve Ulu, 2013: 5). Ancak iktisatta matematiğin amaç haline gelecek şekilde kullanılması, iktisadi bireyin insani özelliklerinin olduğu ve psikolojik faktörlere sahip bir birey olduğu gerçeğinin göz ardı edilmesine sebep olmuştur (Küçüksucu vd., 2017: 254). Gerçek yaşama baktığımızda ise insan matematiksel bir yapıyla anlatılamayacak kadar komplekstir ve bireyin davranışları net şekilde öngörülemezdir. Bu yüzden de matematiğin amaç

haline geldiği iktisadi bir yapıda bireyin davranışlarını açıklamaya çalışmak yetersiz kalmaktadır. Bu yüzden de iktisadın diğer bilim dallarıyla araç bağlamında ilişkisini sürdürüp psikoloji, antropoloji ve sosyoloji gibi bilimlerle yaklaşması iktisadın topluma daha da yaklaşmasını sağlayacaktır (Can, 2012: 91-93).

İktisadın içeriği ile birlikte işleyişi de ideolojik bir amaç üzerine kurulu olduğundan bu durum iktisat eğitimine yansımıştır. Üniversitedeki iktisat eğitim müfredatında iktisadın diğer bilim dallarıyla olan ilişkisinden yararlanmak gerekirken iktisat giderek tek bir sistem üzerinde ele alınmaya başlanmıştır. İktisat eğitiminde verilen derslerde genel olarak Neoklasik iktisat akımı hâkim olmuştur. İktisat bilimi ile birlikte iktisat eğitiminde de hâkim paradigmanın yansıması Neoklasik iktisat akımının bu amaç çerçevesinde matematik disiplininden yararlanmasına yol açmış ve bu durum iktisat eğitiminde matematik ağırlıklı dersler ile kendini göstermiştir (Kaleci ve Buluş, 2016: 243-244). Formülasyonlar 1970'li yıllardan sonra modern iktisatta hâkimiyetini artırmıştır. Matematik, ekonometri ve kantitatif metotlar dünyadaki tüm üniversitelerde iktisat ders programlarında yaygın hale gelmiştir (Aktan ve Genç, 2020: 161). İktisat bölümlerinde iktisada giriş, mikro ve makro iktisat, muhasebe, istatistik, ekonometri, uluslararası iktisat, finansal yönetim, büyüme, oyun teorisi gibi derslerde dolaylı olmak üzere doğrudan matematik derslerinin kullanımı da söz konusudur. Bu durum matematiğin, iktisat eğitiminde ne kadar fazla alana yayıldığının göstergesidir (Çelik vd., 2018: 167). Ancak burada önemli olan matematiğin iktisat eğitim ve öğretimi için amaç değil, araç teşkil etmesidir. Matematiksel formüllerin ve modellerin kullanımının yanında inceleme konusunun felsefi, sosyal, tarihsel ve kültürel boyutları da göz önünde bulundurularak iktisadın insan temelinde yer alan sosyal bir bilim olduğu dikkate alınmalıdır. Doğa bilimlerinde olduğu gibi evrensel boyutta düşünülmemeli ve analizler ile politika önerileri bölgesel ve yerel olarak temel alınmalıdır (Erkan, 2016: 36). İktisatta matematik kullanımı tamamen göz ardı edilip dışlanamaz. Ancak bu kullanımda araç bağlamının gözetilmesi önemlidir. İktisat eğitiminde matematiğin, ekonometrinin, oyun kuramının ve diğer yöntemlerin temel varsayımları kimi zaman o kadar soyut ve gerçek yaşamdan uzaktır ki, teorem olarak açıklananlar sadece varsayımları ispat etmekten öteye geçemez. Matematiğin büyük yararına rağmen bu teoremlerle gerçek yaşamı açıklama olanağı söz konusu olmayıp (Bulutay, 2012: 21) teorinin güncel olanı açıklama gücü zayıflamaktadır (Bilgin, 2006: 79). İktisat öğretiminde matematik kullanımı ile ilgili anlatılan önemli olaylardan birisi de Tobin'in sınıfta tahtaya yazmış olduğu tüketim fonksiyonunu Koopmans'ı tatmin edecek şekilde anlatamaması üzerine Koopmans'ın, öğrencilere; "*matematik değil, iktisat öğretmek için buradasın, unutma!*" sözünü söylemesi olmuştur (Kumcu, 2005).

Matematiğin iktisadi kullanımından tamamen vazgeçmek ise akılcı gözükmemektedir (Doğruel, 2012: 2). Araç olarak kullanıldığı sürece iktisadi anlamda ulaşılan sonuçların aktarılmasında matematikten faydalanılması iktisat için yararlı olacaktır. Matematiğin iktisattaki kullanımıyla (Upadhyaya, 2021: 125) birlikte iktisatta analiz alanlarının genişlemesi bu durumu desteklemektedir. Oyun teorisi, doğrusal programlama, genel denge analizi ve girdi-çıktı analizi gibi alanların ortaya çıkışıyla birlikte iktisadın işleyişinin matematik yardımıyla açıklanması ortaya çıkmıştır (Bilgin, 2006: 71). Buradaki temel yaklaşım iktisatta matematik disiplinini yok saymak değil, araç olarak faydalı şekilde kullanabilmektir. Bu bağlamda matematiğin iktisat eğitiminde öğrencilere nasıl öğretilmesi gerektiği ile çözüme başlamak doğru bir yaklaşım olacaktır (Kaleci ve Buluş, 2016: 244). Bu aşamada matematiğin iktisat için sadece bir araç olduğu, amaca dönüşmemesi gerektiği vurgulanmalıdır (Şimşek ve Cicioğlu, 2006: 27-28).

3.9. İktisadın Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi: Politika

Demokratik toplumlardaki hükümetlerin ekonomik konularda ciddi rollere sahip olduğu kabul edilmektedir. Seçmenlerin ekonominin gidişatından hükümetleri sorumlu tuttukları görülmüştür. Bu bağlamda ekonomik sistem ile politika arasındaki ilişkinin analizi önemli olmaktadır. Ekonomi ile politika arasındaki ilişkinin boyutu öncelikle o ülkenin kamu kesiminin

büyüklüğüne bağlıdır. Teorik olarak bakıldığında ekonomi ile politika arasındaki ilişkide ortalama seçmen teorisi, oy ve popülerlik fonksiyonu ve sosyal refah fonksiyonu önemli bir yere sahiptir (Sezgin, 2005: 133). Ekonomi ile politika arasındaki ilişki özellikle pandemi döneminde ortaya çıkmış olan merkez bankalarının uygulamış olduğu genişletici para politikası çerçevesinde değerlendirilen bir durumdur (Masciandaro, 2020: 23).

Yunanca şehir, toplum, devlet ve politika anlamına gelen *politik* ile yine Yunanca hane yönetimi anlamına gelen *ekonomi* kelimelerinin yan yana gelmesi 17. yüzyılın ilk dönemlerine kadar götürülmektedir (Eren, 2022: 7). Geleneksel iktisat teorileri ile oluşturulan model ve yapılan analizlerden hareketle geliştirilen politika önerilerinde genellikle analizlerin normatif çerçevesini oluşturan politik süreç göz ardı edilmektedir. Klasik ve Neoklasik iktisada göre serbest piyasa anlayışının sağlanabilmesi için devlet ekonomiye müdahale etmemelidir. Keynesyen görüşe göre ekonominin doğasında istikrarsızlık olup iktisadi faaliyetler doğal yasalara göre yönetilemediği için devlet ekonomiye müdahalede bulunmalıdır. Monetaristler piyasa başarısızlıklarının giderilmesi için devletin piyasaya müdahalesinin oluşan sorunları artıracağını belirtmiştir. Yeni Klasik iktisat yaklaşımına göre iktisadi bireyler devletin uygulamalarına karşı ilgili, tepkili ve duyarlı oldukları için devletin iktisadi bireylerin sağlıklı karar alma ve bu kararların sonuçlarını öngörebilme imkânını sağlaması gerekmektedir. Post Keynesyen görüşe göre devlet piyasanın etkinliğinin sağlanması için güçlü olmak zorundadır. Yeni Keynesyen görüş, Keynesyen görüşten araçsal bakımdan farklı olarak para politikası ile devletin piyasaya müdahale etmesi gerektiğini belirtmiştir. Devletin piyasaya müdahalede bulunup bulunmadığına yönelik çeşitli görüşlerden farklı olarak sadece Kamu Tercihi Teorisi ekonomi politikası karar birimlerinin, karar birimlerinde olduğu gibi kişisel çıkarlarını düşünerek davrandıklarını belirtmiştir (Şanlısoy, 2007: 3-339).

Ekonomi politikasının bilimsel anlamda ortaya çıkışı ekonomi bilimi içerisindeki uzmanlaşma ve gelişme ile gerçekleşmiştir. Bu bilim dalına Ekonomi Politikası Teorisi, Teorik Ekonomi Politikası ve Bilimsel Ekonomi Politikası gibi farklı kavramlar kullanılmıştır. Ekonomi politikası sosyoekonomik olay, olgu ve süreçlerin pratik-uygulamalı ekonomi politikasına dair yönlerini araştırma konusu olarak seçmektedir. Ekonomi politikası teorik ekonomide olduğu gibi sadece pür ekonomik olayları değil pür ekonomik olayların sosyoekonomik içerikleriyle birlikte etkilenip yönlendirilmesini kapsamaktadır. Teorik ekonomi ise sosyoekonomik olay ve olguların pür ekonomik yönlerini dikkate alıp açıklamasını konu edinmektedir (Erkan, 2022: 1).

Ekonomi politikasının temel varsayımı ekonomik olay, olgu ve süreçlerin etkilenip yönlendirilmesidir. Eğer ekonominin yönlendirilmesi imkânsız ya da çok kolay olsa idi ekonomi politikası bir bilim dalı olarak gelişemezdi. Oysaki ekonomi karmaşık ve çok boyutlu içeriği ile ancak belirli sınırlar dahilinde etkilenip yönlendirilebilir. Bu yüzden de problem, belirli bilimsel bilgi ve tecrübeye sahip uzmanların uğraşı olmaktadır. Bu tür bilgiler ancak ekonomi politikasının bilimsel analizleriyle sağlandığı için ekonomi politikası ayrı bir bilim olarak ortaya çıkmıştır. Pratik-uygulamalı ekonomi politikası ise sosyoekonomik olay, olgu ve süreçlerin etkilenmesine dair uygulamaları kapsamaktadır. Bilimsel ekonomi politikası ise bu çabaların teorik düzeyde ele alınmasından ibarettir. Böylece teorik ekonomi politikası, uygulamalı ekonomi politikası dolayısıyla sosyoekonomik olay, olgu ve süreçlerin etkilenmesine dair çabalardır. Teorik ekonomi politikası, uygulamalı ekonomi politikası ve sosyoekonomik olaylarla bağlantılı bilim dalı olan ekonomi politikası ekonomik alanla bağlantılı olduğu gibi sosyo-politik alanla bağlantı içerisindedir (Erkan, 2022: 1).

Tarihsel süreç olarak ele alındığında tüm ülkelerde ekonomi ile politika arasındaki ilişki daima var olmuştur ve bütün politik sistemler bu durumdan etkilenmiştir. Ancak özellikle son yarım yüzyıl içinde hükümetlerin iktisadi faaliyetleri çok yönlü olarak artarken ekonomi ile politika arasındaki iletişim de daha yoğun hale gelmiştir. Ekonomi ile politika arasındaki ilişki, 1970'li yıllarda küresel olarak yaşanan petrol krizleri, ödemeler dengesi, bütçe açığı ve iç ve dış borçlanma gibi sorunlar sebebiyle özellikle ekonomi lehine bozulması ile iktisatçılar tarafından

dikkate alınmıştır (Onur, 2004). Ekonomi ile politika arasındaki ilişki geçmişe göre daha fazla iken bu ilişkinin yoğunluğu her ülkede farklılık göstermektedir. Bu yoğunluğun derecesi genellikle o ülkenin kamu kesimi büyüklüğüne göre değişiklik göstermektedir (Sezgin, 2005: 135).

Piyasa ekonomisindeki dengelerin karşılıklı ve gönüllü olması ekonominin incelediği temel faaliyet alanı iken politik sistemdeki dengelerin bazen karşılıksız ve zorunlu olması politikanın incelediği temel faaliyet alanıdır. Bazen karşılıksız ve zorunluluk ise iktidara verilen vergi toplama, para basma ve zor kullanma yetkilerinden dolayı kaynaklanmaktadır. Zor kullanma anayasa ile sınırlandırılabilirken, para basma ve vergi toplama anayasa ile sınırlandırılamamaktadır. Bu da politikanın ekonomiye müdahalesini gerektirmektedir. Böylece politika ekonomide baskın rol oynayabilmektedir (Onur, 2004).

Bilindiği üzere politika kavramı genel olarak toplumsal hayatın ve toplumsal hayatı oluşturan unsurların arasındaki ilişkilerin şekillenmesi, düzenlenmesi ve yönlenmesine dair çabaları kapsarken özel olarak ise toplumsal alanda normatif olarak belirlenmiş olan amaca yönelik çabaları kapsamaktadır. Her politik çabanın belirli yapımcıları ya da aktörleri bulunmaktadır. Bu yapımcı ya da aktörler olmadan politik çabanın kendisi oluşmaz. Bunların başında da devlet ya da kamu kurum ve kuruluşları gelmektedir. Bunlar toplumda sosyopolitik ve sosyoekonomik iktidar ve güç elde edip bunları kullanan odaklardır. Ayrıca her politik çabanın kaynaklandığı bazı temel düşünce sistemleri bulunmaktadır. Bununla birlikte her politik çaba belirli amaçlara yöneliktir. Bu amaçlara ulaşabilmek için uygun ve yeterli araç tercihinin yapılması gerekmektedir (Erkan, 2022: 1-2).

Ekonomi ve politika ilişkisindeki farklılıklar bu ilişkinin bireysel ve toplumsal tercihler açısından uygulama, uygulama finansmanı ve karar alma gibi konularda zaman zaman çatışma ve çelişme noktasına gelmelerine neden olmaktadır. Bu durumda politikanın yasal yetkilerinden dolayı edindiği haklar ve politikanın sermayedarı ve üreticiyi koruma amacıyla ekonomiye müdahale etmesine yol açmaktadır (Onur, 2004).

Genel olarak politikanın bir alt dalı konumunda olan ve ekonomi ile politikanın etkileşimleri sonucunda ortaya çıkan ekonomi politikasının çeşitli tanımlamaları yapılmakla birlikte ekonomi politikası; belirlenmiş sosyo-ekonomik amaçlara ulaşabilmek adına ekonomik süreç, ekonomik yapı ve ekonomik düzeni belirli karar birimlerinin uygun araçlar kullanarak sistematik ve bilinçli yönlendirme, şekillendirme etkileme ve denetimini konu alan bilim dalıdır. Bu tanım ile birlikte ekonomik süreç, yapı ve düzenin şekillendirilip yönlendirebileceği varsayılmaktadır. Bu şekillendirme ve yönlendirme sınırsız değildir. Ekonomik süreç ve olayların kendine has işleyişi, yasaları ve iç dinamiği bulunmaktadır. Ancak bu yasaları oluşturan şartların etkilenmesi ile ekonomik olay, olgu ve sonuçlar etkilenip yönlendirilebilir (Erkan, 2022: 2-3).

3.10. İktisadın Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi: Coğrafya

İktisadi faaliyetlerde yerleşim yeri olarak belli bölgelerin seçilmesi ve söz konusu bölgelerde belli coğrafi örgütlenmelerin oluşması son dönemde iktisatçılar tarafından açıklanması gereken önemli bir problem haline gelmiştir. İktisadi coğrafya dalı da bu ihtiyaçlar neticesinde doğmuş ve çeşitli teorik modeller ile mekânsal ekonomik ilişkilere dair açıklama yapmaya ve öngörülerde bulunmaya çalışan bir uzmanlık alanı olmuştur (Kum, 2011: 237). İktisat ile coğrafya arasındaki ilişki uluslararası kuruluşlar tarafından da önemsenir hale gelmiş ve 2009 yılında FED ile Dünya Bankası da bu alanda çalışmalar gerçekleştirmiştir (Atakişi, 2012: 159-160).

İktisat ile coğrafya arasındaki ilişkiye dair önemli görülen örneklere bakıldığında, arz açısından üretim birimlerinin işçilerin olduğu ya da uluslararası ticaret yapılan liman kentlerinin olduğu yerlere kaydırılması beklenmektedir. Talep açısından bakıldığında ise faktörlerin yaygın olması dağınık bir pazar oluşturmaktadır. Yine bazı imalatçıların da tüketim birimlerine yakın

yerlere yerleşmeyi tercih edebildikleri görülmektedir. Ekonomik etkinliğin yoğun hale gelmesi yerel bölgelerdeki arsa, arazi gibi talepleri artırmaktadır (Atakişi, 2012: 157).

Bölgesel farklılıklar açısından yapılan araştırmalar iktisadi kalkınma analizlerinde sıklıkla kullanılmaktadır. Coğrafi konumların, tarihi gelişimin ve doğal kaynakların bölgelere göre nasıl avantaj ya da dezavantaj oluşturduğu iktisat alanındaki çalışmaları da yakından ilgilendiren bir konu haline gelmiştir. Son dönemde yapılan çalışmalarda bölgesel boyutta araştırma ve bulguların politik çıkarımlara yön verdiği bilinmektedir (Atakişi, 2012: 154).

Günümüzde iller, bölgeler ve ülkeler arasındaki iktisadi kalkınma farklılıkları dikkatlice incelendiğinde ekonomik aktivitenin coğrafi dağılımının büyük farklılık gösterdiği görülmektedir. Öyle ki bu coğrafi dağılım farklılıkları, bazı ülke ve bölgelerin geri kalmışlıklarının da nedeni olarak gösterilmektedir. Ekonomik faktör ve aktivitelerin eşit olmayan bu dağılımı ülkenin bölgeleri, illeri, semtleri arasında yaşanabildiği gibi birbirine komşu ülkeler arasında görülebilmektedir. Bazı mekân ya da bölgeler cazibe etkileri ile ekonomik aktiviteleri kendilerine çekebilirlerken diğer mekânlar da ya düşük cazibeye sahip olduklarından ya da sahip oldukları cazibeyi etkin kullanamadıklarından bu aktiviteleri kendilerine çekememektedirler (Topçuoğlu ve Çalışkan, 2016: 109).

İktisat biliminin cevap aramakta olduğu temel problemler olan ne, nerede, ne kadar, ne zaman, nasıl ve kimin için üretilecek sorularından birisi de mekânı, coğrafyayı işaret etmektedir. Mekân diğer bir ifadeyle iktisadi faaliyetin gerçekleştiği yer, literatürde önemli bir yere sahip olsa da iktisadi analizlerde çok fazla yer bulamamıştır. 2. Dünya Savaşının ardından bölgesel iktisada artan ilgiyle birlikte mekân kavramı da iktisatta tekrar önem kazanmaya başlamıştır (Topçuoğlu ve Çalışkan, 2016: 101).

Mekân kavramı sadece iktisat biliminde değil mimarlıktan sosyolojiye kadar çeşitli alanlarda araştırma konusu olmaktadır. Bunun nedeni ise insan ile çevre arasında kurulmuş olan ilişkinin mekânsal olmasından kaynaklanmaktadır. Günümüz dünyasında mekân oluşumuna yön veren toplaşma anlayışı sosyal ilişkiler açısından iktisatçılar tarafından sorgulanmayı gerektirmektedir (Eser ve Lecuna, 2017: 138).

İktisadi faaliyetler coğrafi bir alan-mekân içerisinde gerçekleşmesine karşın Neoklasik iktisat literatüründe bölge-coğrafya unsuruna yeterli derecede yer verilmediği gözlenmektedir. Bu yüzden de bölgesel iktisat ya da alan ekonomisinin iktisat bilimi içinde gerektiği şekilde kendine yer bulamadığı söylenebilir (Özdemir ve Başkol, 2010: 130). Bunun en önemli sebebi ise tam rekabet piyasası ile nitelendirilen Neoklasik iktisat akımında boyutsuz bir iktisat anlayışı bulunmasıdır (Arıcıoğlu, 2011: 18).

Neoklasik iktisat coğrafi unsurları analizlerine dâhil etmemesine karşın temelleri 19. yüzyıla kadar uzanan Yerleşim Teorisi ve Bölge Bilimi alanı-mekânı çok farklı açılardan analiz etmişlerdir. Yerleşim Teorisinin 1826 yılında Thünen'in yazdığı The Isolated State kitabı ile başladığı kabul edilmektedir. Thünen mekânı bir coğrafya modeli-teorisi yardımıyla analiz eden ilk kişi olmasından dolayı mekânsal ekonominin "babası" olarak görülmektedir. Yerleşim Teorisi ve Bölge Bilimi taşıma maliyetlerine yeteri kadar vurgu yapmasına karşın iktisadın mekânsal analizini modelleyemedikleri için iktisat literatüründe gerektiği kadar yer bulamamıştır (Arıcıoğlu, 2011: 40).

Mekân kavramının özelliğini ve dolayısıyla mekânsal iktisadın konusunu ve kapsamını tam olarak tespit etmek mümkün değildir. Bunun sebebi mekân kavramının birçok bilimsel alanın inceleme ve çalışma alanına girmesinden kaynaklanmaktadır. 2. Dünya Savaşı yıllarına kadar iktisatçılar iktisadi analizlerde mekân kavramı yerine zaman kavramına daha çok önem atfetmişlerdir. Ancak 2. Dünya Savaşı'ndan sonra mekanlar arasında önemli ekonomik farklılıkların oluşmasından dolayı iktisatçılar, mekân kavramının analizine önem vermeye başlamışlar ve mekân ile ilgili farklı teorik yaklaşımlar geliştirmeye çalışmışlardır. 1990'lı yıllarda

geliştirilmiş olan Yeni Ekonomik Coğrafya da bu teorik yaklaşımlar arasında yer almaktadır (Topçuoğlu ve Çalışkan, 2016: 102).

Küreselleşmenin de etkisiyle 1990'lı yıllardan bu tarafa bölgesel iktisat ile uluslararası iktisat arasında özellikle kuruluş yeri seçimi, rekabet, kümeleşme gibi konular çerçevesinde bir yakınlaşmanın var olduğu görülmektedir. Başta Krugman olmak üzere Thisse, Ottaviano ve Venables gibi iktisatçılar tarafından temelleri atılmış olan Yeni Ekonomik Coğrafya akımı iktisadi faaliyetlerin neden belirli alanlara yığıldığını gündeme getirerek bölgesel iktisat ile yeni dış ticaret teorisi arasındaki ilişkiyi genel denge modelleri çerçevesinde açıklamaya çalışmışlardır (Özdemir ve Başkol, 2010: 129). Yeni Ekonomik Coğrafyanın temel varsayımları eksik rekabet piyasaları, üretim faktörlerinin hareketliliği ve ölçeğe göre artan getirilerdir. Böylece ekonomi üzerinde yaşanan değişiklik coğrafi etkiler de göz önünde bulundurularak faktörlerin hareketliliği ve ulaşım maliyetleri aracılığıyla dinamik denge modelleri çerçevesinde açıklanır hale getirilmiştir. Yeni Ekonomik Coğrafya akımı nüfusun yoğun olduğu yerlerde yeni pazara erişim imkânlarının daha fazla olduğu ülkelerde üretim artışının sağlanabilmesi için yüksek ücretler ile işgücü tercihlerinin etkilendiğini savunmaktadır. Çalışmalar bu tezi doğrulamakta ve işgücünün tercihlerini gerçekleştirirken ücretlerin daha yüksek olduğu ülkeleri tercih ettiklerini göstermektedir (Çalışkan ve Kaya, 2015: 39-59). Yeni Ekonomik Coğrafya akımına göre iktisadi faaliyetlerdeki coğrafi yoğunlaşmanın temel sebebi içsel-dışsal ekonomiler nedeniyle oluşan ticaret avantajları, büyüme ve uzmanlaşmadır. Bu kapsamda ekonomik etkinliklerin coğrafi dağılımı bir yandan yığılma yani diğer bir ifadeyle merkezcil kuvvetlerin ve diğer taraftan saçılma yani diğer bir ifadeyle merkezkaç kuvvetlerin birleşimi olarak tespit edilmektedir (Topçuoğlu ve Çalışkan, 2016: 110).

3.11. İktisadın Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi: Felsefe

İktisat ile felsefe arasındaki ilişkiye dair iki farklı bakış açısı bulunmaktadır. Bunlardan ilkine göre iktisat ile felsefe arasındaki ilişki ancak uzmanlar ya da bilen bireyler tarafından açığa çıkarılabilmektedir. Diğer bakış açısına göre ise iktisat ile felsefe arasındaki ilişki düşünen herkese açıktır (Alada, 2004: 3; Ruben, 2012: 12-13).

Bilim felsefesi bilimi, bilimin öznesi ve nesnesi ile birlikte ele almaktadır. Bu anlamda bilim bir yönüyle ortaya konan eserler-bilgiler bütünü diğer yönüyle bilginin üretim sürecidir. Epistemoloji-bilgi kuramı, insan bilgisinin niteliğini, kaynaklarını ve sınırlarını ele alıp temelinde insan bilgisinin kesinliğini sorgulamaktadır. Metodoloji ise önermelerin bilimsel olup olmadığına karar verilmesini sağlayacak ilkelerin belirlenmesi ve bilimin gelişim sürecine dair görüşleri içermektedir. İnsan bilgisine dair her üç alanda da çeşitli fikirler bulunmakta ve başta temel sorunsalları olmak üzere neredeyse her boyutunun tartışmalı olduğu bilinmektedir. İnsanın temel özelliklerinden birisi dili ile duygularını iletmesi, iletişim kurmasının yanında gözlem ve fikirlerini betimlemesi, konuşması, yazıya dökmesi ve eleştiri yapabilmesidir. Aynı şey insanın düşünce ürünü olan bilim için de söylenebilmektedir. Bilim, eleştirel düşüncedir ve eleştirel düşünce ile gelişebilmektedir (Yay, 2009: 2-3).

Burada dikkat edilmesi gereken nokta, insan bilgisinin yalnızca bilimsel bilgiden oluşmadığıdır. Bu yüzden insanoğlu yazının bulunmasından önce de bilgiyi nesilden nesle aktarabilmiştir. Bu kapsamda kültür, gelenek denen şeyler temelinde yazıya aktarılmamış, toplumların deneyimleri, kuramları ve yaşam biçimleri ile geçmişten geleceğe aktarılan ve halen de aktarılmaya devam edilen insan bilgisinin çok önemli bir kısmıdır (Yay, 2009: 5-6).

Bilimin temel özelliklerinden birisi olan nesnellik yansız olmaktan ziyade her türlü eleştiriye açık olma halini açıklamaktadır. Pozitivist bilim felsefesinin öne sürdüğü nesnellik genellikle değerler dünyası ile olgu dünyasının ayrılabileceğini, olgu dünyasına dair önermelerin değerler dünyasına ait önermelerden farklı olduğunu ve bilim adamının olgu dünyasını araştırma sürecinde kişisel değer yargılarını dışarıda tutması gerektiğini belirtmektedir (Yay, 2009: 7-8).

Smith'ten bugüne kadar iktisat ile felsefenin birbirinden uzaklaşması ile birlikte iktisat ile etik arasında dışlayıcı ve gergin bir ilişki oluşmuştur (İnsel, 2000: 8). Her ne kadar Klasik okulda insanın doğasına dair tanımlamalarda küçük farklılıklar olsa da ortak payda insanın rasyonalite ve çıkar kavramları üzerinden tanımlanan bir varlık olarak değişmez özelliklere sahip olduğu düşüncesi hakimdir. Smith'in *sempati* kavramı ile tanımlanan insan kavramı ile Mandeville'in "Arılar Masalı"ndaki insanı arasında farklılıklar olmasına rağmen, ikisinin de görüş birliği içinde olduğu nokta rasyonalite ve çıkardır. Temele yerleştirilen özne, değişmez, mekanik özelliklerinden dolayı aslında sistem kapsamında bir nesneye diğer bir ifadeyle aydınlanmanın temel öznesi olan birey nesneye dönüşmektedir (Sarfati ve Atamtürk, 2015: 7).

Klasik iktisatçıların insan doğasını tanımlama ile başladıkları analiz ekonomiye bir nesne olarak insanı dahil ederek yeni teorilerin oluşmasını sağlamıştır. Başta rant, bölüşüm ve emek-değer teorileri olmak üzere Klasik okulda felsefeden ne kadar uzaklaşılmaya çalışılsa da iktisat ile felsefe arasındaki ilişkinin izlerini görmek mümkün olmuştur. Örneğin Smith'in Ahlaki Duygular ve Ulusların Zenginliği kitapları derin birer içerik analizlerine konu olacak kalitededirler. Daha sonraları Marx ve Engels ile bu teoriler sorgulanmıştır. Marx, Klasik okula felsefe temelinden cevap vermiştir (Sarfati ve Atamtürk, 2015: 7).

Sosyal bilimlerin ve iktisadın felsefeden bağımsızlaşarak ortaya çıkması büyük ölçüde sanayi kapitalizminin ön plana çıktığı yeni toplumsal yapıyla yakından ilgilidir. İktisat alanının tarihte ilk defa bu kadar belirleyicilik kazanması, sosyal bilimlerin bilimsel anlamda bağımsızlıklarının da şekillenme sıralamasını belirlemiştir. İktisat biliminin ortaya çıktığı dönemdeki isminin politik iktisat olması o dönemdeki yazarların iktisat alanının politik olanın belirleyiciliği altında değerlendirilebileceğini düşünmeleri ile ilgilidir. Ancak iktisat alanının bütün toplumsal sistemin yönlendiricisi olabileceği düşüncesi 19. yüzyıl sonlarına doğru açıkça görüldükçe, disiplinin ismi de iktisat bilimi olarak dönüşüme uğramıştır. Bu yönüyle iktisat, sosyal bilimlerin bilimsellik iddiasıyla doğuşun müjdecisi olmuştur. Bu yüzden de doğa bilimleri gibi bir bilim olma yönündeki bilimsellik iddiası iktisat ile daima var olmuştur. Marjinalist devrimle birlikte politik iktisat yerini iktisat bilimine devretmiştir. Bu dönemden sonra iktisat, iktisadi dünyadaki mübadeleyi incelerken metot olarak doğa bilimlerini temel almıştır (Yılmaz, 2012: 2).

Marjinalist devrim süreciyle birlikte değeri yaratanın faydanın yanında özellikle marjinal fayda olduğu gösterilmeye çalışılmıştır. Bu yapılırken de Klasik okulun emek esaslı nesnel değer teorisi, faydayı merkezine alan öznel değer teorisine çevrilmiştir. Bunun için de tarih ve özellikle felsefe gibi sosyal yaklaşımların iktisat ile olan ilişkisi azaltılıp teknik bir hale dönüştürülerek marjinalist yaklaşıma uygun hale getirilmeye çalışılmıştır. Neoklasik iktisadın, iktisadın sosyal bilimlerle, tarih ve felsefeyle ilişkisini azaltma uğraşı Neoklasik iktisatta insan ve toplumdan uzak teorilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sonuç olarak felsefe ile iktisat arasındaki ilişki daima var olmuştur, ancak iktisatçılardan bir kesimi felsefeyi bilimin önünde engel olarak görmüşlerdir. Bununla birlikte bilinmesi gerekir ki sosyal bir bilim olan iktisadın ve iktisatçıların felsefe ile ilişki içerisinde olması olayların tamamını görmesi açısından çok önemli ve gerekli bir durumdur. Çünkü insan ile toplum, insan ile insan ve insan ile doğa ilişkileri felsefe olmadan anlaşılamaz (Sarfati ve Atamtürk, 2015: 11).

1900'lü yıllarda bilimler için kesinlik iddialarının sonuna yaklaşılırken yaklaşık üç asır önce geleceğin açık olduğu felsefi tutumunu kazanmış olan iktisat bilimi bugün paradoksal şekilde Neoklasik iktisat akımının kesinliğe ulaşma amacının etkisi altında bulunmaktadır. Buna karşın, özellikle 20. yüzyılın ilk döneminde yaşanan Dünya Savaşları ve 1929 Büyük Buhranı sonrasındaki Neoklasik iktisat akımının formel yaklaşımına karşılık iktisadi düşünce tarihinin erken kazanımları iktisadın gelişimi açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda 20. yüzyıl iktisat düşüncesini temsil eden iktisatçılardan hareketle iktisadın doğa bilimlerine öykünmesi bir yana doğruyu arama sorunsalı içinde değerlendirme anlayışı dikkat çekmektedir. Açık evren, tümdengelim-tümevarım dengesi, *a priori-a posteriori* ayrılmazlığı gibi felsefi tutumlar ön plana

çıkarılarak iktisadın diğer sosyal bilim dallarıyla ilişkisinin artırılması tavsiye edilmektedir (Alada, 2004: 1).

İktisat eğitiminin verimli ve günümüz şartlarına uygun, popüler olmadığına yönelik çeşitli eleştiriler bulunmaktadır. Bu eleştirilerden bazıları içerikle alakalı olarak kuram ile gerçek arasındaki bağlantının sağlanamaması, Neoklasik iktisat öğretisi ile yetinilmesi ve iktisat ile matematik arasındaki ilişkinin amaç seviyesinde gerçekleşmesi iken bu eleştirilerin yanında önemli görülen diğer bir eleştiri de iktisadi felsefeye gereken ayrıcalık ve önceliğin verilmemesidir. Bu eleştiri ve sorunlar uzun süredir var olmakla birlikte bu sorunlarla ilgili ciddi bir mesafe alınamamıştır (Şimşek ve Cicioğlu, 2006: 26).

Herhangi bir bilim dalının öğrenilme sürecinde öncelikle o bilimin ardındaki felsefenin öğrenilmesi gerekmektedir. İktisat bölümlerinde ise bu konuya yeterli derecede önem verilmediği yönünde eleştiriler bulunmaktadır (Ruben, 2012: 9). O bilim dalının ulaşmış olduğu sonuçları öğrenmeden önce bahsedilen bilim dalının geçirdiği düşünsel aşamaların öğrenilmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda üniversitelerde her teknik bilgi ve sonucun arkasındaki düşünce sisteminin, iktisadi felsefenin nasıl oluştuğunun, iktisadi düşüncenin gelişme seyrinin, alternatif düşünce okulları arasındaki ilişkilerin tarafsız olarak öğrencilere öğretilmesi sağlamak iktisat eğitiminde gelişim sağlayabilecektir (Ruben, 2001: 37).

4. SONUÇ

İktisat bilimi ortaya çıkışından itibaren diğer bilim dallarıyla ve hatta doğa bilimleriyle ilişki içerisinde olmuştur. İktisat biliminin ortaya çıkmasında ve bunun yanı sıra Smith ve Marx gibi önemli iktisatçıların eserlerinde dahi fiziğin etkisi olmuştur. Her ne kadar bir doğa bilimi olan fiziğin etkisiyle ortaya çıkmasına rağmen iktisat nihayetinde sosyal bir bilim dalıdır. İktisadın temel öznesinde insan olduğu düşünülürse iktisadi bireyin davranışlarının açıklanmasında sosyal bilimlerinden yararlanmak iktisat için gereklidir. Örneğin farklı coğrafyalarda bulunan iktisadi bireylerin davranışları arasındaki farklılıkları ya da makro anlamda tüketim düzeyi arasındaki farklılıkları bireyin içinde bulunduğu sosyolojik farklarla açıklamak gerekebilecektir. Bireyin içinde bulunduğu psikolojik yapı da bu farklılıkları açıklamak için başvuracağımız diğer bir disiplin olarak karşımıza çıkabilir. Bu bağlamda iktisadın diğer bilim dallarıyla ilişkisinde birkaç disiplin ile yoğun şekilde ilişki sağlanıp diğer disiplinlerle ilişkiyi minimum seviyeye indirmek iktisada zarar verebilecektir.

İktisadın diğer bilim dallarıyla ilişkisi araç sınırında tutulduğu sürece iktisat için fayda sağlayacaktır. Her ne kadar psikoloji, sosyoloji gibi disiplinlerle iktisat bilimi arasındaki ilişkiyi iktisadi bireyin davranışlarını açıklamak adına geliştirsek de iktisadi analizlerde istatistik, matematik ve ekonometri ile olan ilişkiler bilim insanlarına çok büyük fayda sağlayacaktır. Ulusal ve uluslararası iktisat eğitim sisteminde günümüzde giderek homojenleşen iktisat ile diğer bilim dalları arasındaki ilişki yapısına gelene kadar çok çeşitlilik arz eden bir ilişkiler ağı bulunmuştur. Bu da doğal bir şekilde iktisadi analizlere, iktisadi politik çıkarsamalara yansımıştır. Her ne kadar iktisat ile diğer disiplinler arasındaki zayıflayan bazı ilişkiler sonrasında davranışsal iktisat, ekonofizik olarak karşımıza çıkmaya çalışsa da bu durum ne iktisat bilimine ne de iktisat eğitimine yansıtılamamıştır. Bunun sonucunda da yakın tarihimizde 2000'li yıllarda Post Otistik İktisat Hareketi ile 2008 Küresel Krizi sonrasında sırasıyla iktisat ile matematik arasındaki ilişkinin yoğunluğu ve iktisatçıların ve iktisat eğitiminin diğer iktisadi akımlarına yer vermedikleri konusunda yoğun eleştiriler gelmiştir.

İktisat ve diğer bilimlerde gerçekleşen gelişmeler birbirlerini etkilemektedir. Örneğin iktisat eğitiminde denge kavramı bir dönüşüm içindedir. Bu durum iktisat eğitiminde kendini göstermektedir. Bu kapsamda denge kavramı, tekli denge yerine, çoklu denge ya da alternatif denge olarak sunulmaya başlanmıştır. Bu örnek bağlamında çoklu denge kavramı iktisadın

dönüşümünde fizik alanında kaos kuramından, psikoloji de davranışsal iktisattan ya da matematik alanında oyun teorisinden beslenmektedir. Diğer bir örnekte iktisadi analizlerde zamandan ve coğrafyadan bağımsız hareket edilemeyeceği göz önünde bulundurulduğunda tarihi gelişmeler iktisadı etkilerken yine coğrafi anlamda mekân ekonomisi ile iktisadın coğrafyadan etkilendiği gözlenmektedir. Son örnek olarak ise iktisadın evrensel bir bilim olma anlayışı doğa bilimleri ve özellikle fizik bilimine öykünmesi sonrasında iktisadın istatistik, ekonometri ve matematik alanlarından etkilenme yoğunluğunda artış gözlenmiştir.

Bu çalışmada, iktisadın diğer bilim dallarıyla olan ilişkisinde iktisat eğitiminin rolünün değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, iktisadın doğa ve sosyal bilimlerle olan ilişkisi ve her bilim dalı için bu ilişkinin yoğunluğu incelenmiştir. İktisadın fizik, matematik, tarih, sosyoloji, istatistik, ekonometri, psikoloji ve hukuk ile ilişki içinde olduğu görülmüştür. İktisat ile diğer bilimler arasındaki bu ilişkiler, eğer araç-amaç sınırı doğru tanımlanabilirse iktisat bilimine ve eğitimine pozitif anlamda katkısı olacağı verilen tarihsel örneklerle de görülmüştür. Buna göre, iktisadın yapısı itibariyle diğer bilimlerle araç bağlamında ilişki halinde olmasının iktisat biliminin gelişimi ve iktisat eğitimi sürecinin etkinliği için olumlu katkı sağlayabileceği öngörülmektedir. Bu bağlamda iktisadın doğa ve sosyal bilimlerle araç sınırı korunarak ilişkisinin devam etmesi iktisat bilimi açısından fayda sağlayacaktır. Bu ilişki iktisat eğitimine de yansıyıp günümüzde de yapıldığı üzere giderek homojenleşen bir yapıdan kurtulup heterojen şekilde diğer disiplinlere de yer verildiği ölçüde iktisat eğitimi ve bölüm mezunları açısından da fayda sağlayacaktır. Bu yüzden iktisat eğitiminde psikoloji, sosyoloji, tarih, hukuk disiplinlerine daha fazla ve etkin şekilde yer verilmesi, iktisat eğitiminin gelişimi açısından önemlidir. Her ne kadar hukuk dersleri sayısal anlamda günümüz iktisat eğitiminde fazla görünse bile içeriği öğrenciyi sınavlara yönelik hazırlayıp iktisat ile hukuk arasındaki ilişkinin ne olduğu ve bunun iktisada, piyasaya nasıl bir faydası olabileceğine yönelik olmadığı için yeterli etkinlik sağlanamamaktadır. Bu yüzden iktisadın diğer bilimlerle olan ilişkisi araç bağlamında tutularak geliştirilmeli ve bu durum iktisat eğitimine de yansıtılmalıdır.

KAYNAKÇA

Akat, A. S. (2017). İktisat Eğitimi Üzerine Gözlemler. *İktisat ve Toplum Dergisi,* (79), 12-19.

Aktan, C. C. ve Genç, S. Y. (2020). İktisadın Matematizasyonu- Marshall'dan Keynes'e; Mises'den Hayek'e; Buchanan'dan Coase'a: Matematiksel İktisada Yönelik Eleştiriler. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 12*(2), 161-189.

Aktan, C. C. ve Yavuzaslan, K. (2020). Davranışsal İktisat: Bireylerin İktisadi Karar ve Tercihlerinde Zihinsel, Duygusal ve Psikolojik Faktörlerin Analizi. *Sosyal ve Beşeri Bilimleri Dergisi, 12*(2), 100-120.

Alada, D. (2004). İktisat Düşüncesinde Felsefi Yaklaşımın Önemi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,* 59(02).

Alada, A. D. (2007). İktisat Düşüncesinin Yakın Dönem Evrimi Ve Türkiye'de İktisat Okuryazarı Olmak. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 23*(2), 1-8.

Arıcıoğlu, E. (2011). İktisat Teorisinde Unutulmuş Bir Kavram"Mekan". *Ekonomik Yaklaşım,* 22(81), 17-44.

Atakişi, A. (2012). Bölgesel Farklılıkların Oluşumu: Yeni Ekonomik Coğrafya Yaklaşımı. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası,* 62 (2): 153-175.

Aydemir, C. ve Güneş, H. H. (2006). Merkantilizmin Ortaya Çıkışı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* 5(15), 1-23.

Aysan, A. F. ve Ulu, M. F. (2013). Küresel Kriz, İktisat Tarihi ve Makro İktisat Metodolojisi Açısından Bir Kazanç Olabilir mi? *İktisat ve Toplum Dergisi*(30), 5-10.

Aytekin, G. K. (2018). Uluslararası Sermaye Hareketleri Kapsamında Sıcak Para Akımlarının Ekonomik Etkileri ve Spekülasyon. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi, 4*(7), 184-207.

Baç, M. (2007). İktisadi Analizin Disiplinlerarası Uygulamalarında Durum ve Öngörüler. *Türkiye Bilimler Akademisi: İktisat Öngörü Çalışması 2003-2023,* 1-22.

Baloğlu, B. (2004). İktisadın Sosyal Boyutu. *Istanbul Journal of Sociological Studies*(29), 99-119.

Baysuğ, İ. (2017). Anayasal İktisat ve Türkiye Ekonomisinde Anayasal İktisadın Uygulanabilirliği ile İlgili Bir Değerlendirme. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi,* 5(5), 87-97.

Bilgin, C. (2006). İktisatta Matematiksel Yaklaşım Sorunu. *Sosyoekonomi, 4*(4), 69-84.

Bilir, H. (2017). Léon Walras Neoklasik İktisadın Fiziko-Matematiksel Bir Bilim Olarak İnşası. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 13(13), 131-142.

Birner, J. (2002). A Conservative Approach to Progress in Economics. In S. Boehm, C. Gehrke, H. D. Kurz, ve R. Sturn (Eds.), *Is There Progress in Economics* (s. 65-88).

Bocutoğlu, E. (2014). Hukuk ve İktisat İlişkileri İçin Bir Örnek Olay Olarak Glass-Steagall Yasası ile 2007 Küresel Finansal Krizi Bağlantısı. *Türkiye Ekonomi Kurumu Uluslararası Ekonomi Kongresi.* Antalya.

Boston College (2022). What is Econometrics?, *Boston College,* Erişim adresi: https://appliedeconomics.bc.edu/what-is-econometrics/

Brandford, V. (1902). The Organisation of Economic and Political Studies in American Universities. *The Economic Journal, 12*(48), 535-547.

Buğra, A. (1995). *İktisatçılar ve İnsanlar.* (2.bs). İstanbul: İletişim Yayınları.

Bulut, Ö. U. ve Aykırı, M. (2018). Sıcak Para Hareketleri Bileşenlerinin İstikrarlılığı. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9*(18), 539-560.

Bulutay, T. (2012). İktisattaki Yeni Gelişmelerin Işığında İktisat Eğitimi (No. 2012/38). Discussion Paper.

Can, Y. (2012). İktisatta Psikolojik İnsan Faktörü: Davranışsal İktisat. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 4*(2), 91-98.

Colvin, C. (2019). Why Economists Need Economic History, *Queen's Policy Engagement,* Erişim adresi: http://qpol.qub.ac.uk/why-economists-need-economic-history/

Çalık, Ü. ve Düzü, G. (2009). İktisat ve Psikoloji. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*(18), 1-13.

Çalışkan, E. T. ve Kaya, A. A. (2015). Yeni Ekonomik Coğrafya Yaklaşımı Çerçevesinde İşgücünün Hareketliliği Avrupa Birliği Uygulaması. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi,* 6(1), 37-62.

Çelik, T., Aykan, E. ve Barak, D. (2018). Türkiye'de İktisat Eğitiminde Doğru Tercih Yapılıyor mu?. *The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences, 4*(2), 165-173.

Daniel, G. & Sornette, D. (2008). Econophysics: Historical Perspectives. R. Cont içinde, *Encyclopedia of Quantitative Finance.* London: Wiley.

Debreu, G. (1991). The Mathematization of Economic Theory. *The American Economic Review, 81*(1), 1-7.

Dinar, G. B. (2015). İktisadi Sosyolojiden Yeni İktisat Sosyolojisine: İktisat ve Sosyoloji İlişkisinin Değişen Yüzü. *Sosyoekonomi, 23*(26), 25-44.

Doğruel, F. (2012). İktisat Öğretiminde Matematik. *Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni (2012/48)*.

Durusoy, S. (2008). İktisat Biliminin Yeri ve Yöntemi Neden Sorgulanıyor?. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 5*(1), 1-26.

Efeoğlu, R., Aydemir, A. F., Emsen, Ö. S. (2016). İspir Fasulyesi'nin Üretim-Piyasaya Arz Süreçlerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Journal of Graduate School of Social Sciences,* 20(3).

Eren, E. (2012). Küresel Bunalım, İktisat Eğitimi ve Yeni İktisat. *Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni*(2012/103).

Eren, E. (2017). Evrimci Makro İktisat, Anaakım İktisadının Parçası Olabilir mi, *İktisat ve Toplum,* (79), 24-33.

Eren, E. (2019). İktisat Bilimi ve Türkiye'de İktisat Eğitimi. *İktisat ve Toplum* (104), 19-31.

Eren, E. (2022). Politik İktisat – Ekonomi Politik Tarihsel ve Kavramsal Gelişim, *İktisat ve Toplum,* 140, 7-16.

Erkan, H. (2000). *Ekonomi Sosyolojisi*. 4. Baskı. İstanbul: Barış Yayıncılık.

Erkan, B. (2016). Ana Akım (Ortodoks-Neoklasik) İktisat Öğretisi Eleştirisi: Heteredoks Yaklaşım İhtiyacı. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD),* 8 (14), 25-40.

Erkan, H. (2022) *Ekonomi Politikasının Temelleri,* İzmir: Akademi Derneği.

Eser, R. ve Lecuna, H. K. S. (2017). Mekansal İktisat ve Mekansal Kompleksite Üzerine Bir Değerlendirme. *Yildiz Social Science Review,* 3(2), 137-156.

Gay, E. F. (1903). The New Economics Tripos at Cambridge University. *The Quarterly Journal of Economics, 17*(3), 492-496.

Göcen, S. (2015). Avusturya İktisat Okulu'nun Metodolojik Görüşleri ve Ana-Akım İktisada Yönelik Eleştirileri. *IV. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi-Bildiriler Kitabı II*, (s. 221-237).

Görün, F. (2015). İktisat Eğitimi Üzerine Bir Kaç Not. *Ekonomi-tek, 4*(3), 1-8.

Grubel, H. G. & Boland, L. A. (1986). On the Efficient Use of Mathematics in Economics: Some Theory, Facts and Results of an Opinion Survey. *Kyklos, 39*(3), 419-442.

Günay, G. (2006). İktisat Sosyolojisinde Yeni Açılımlar. *Istanbul Journal of Sociological Studies*(34), 97-107.

Güneş, H. H. ve Aydemir, C. (2005). Anayasal İktisat Teorisini Doğuran Arayışlar, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 3(12), 74-86.

Gürbüz, E. ve Uçan, O. (2005). İşletme ve İktisat Bölümlerinde İstatistik Eğitiminin Verilme Düzeyi: Türkiye Üniversiteleri Araştırması. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 19*(2), 109-125.

Hatipoğlu, Y. Z. (2012). Davranışsal İktisat:Bilişsel Psikoloji İle Krizi Anlamak. *Türkiye Ekonomik Kurumu, Üçüncü Uluslararası Ekonomi Konferansı, 1-3.* İzmir.

Hidalgo, C. A. (2021). Economic Complexity Theory and Applications. *Nature Reviews Physics,* 3(2), 92-113.

Ikeda, Y. (2008). The German Historical School Toward the Integration of the Social Sciences. *The History of Economic Thought,* 50(1), 79-95.

Işık, A, Sakal, M., ve Meriç, M. (2010). Anayasal İktisat Teorisi ve Mali Kurallar Türkiye'de Uygulanabilirliği. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15(2), 1-25.

İnsel A. (2000). Özgürlük Etiği Karşısında İktisat Kuramı Amartya Sen'in Etik İktisat Önerisi. *Toplum ve Bilim,* 86, 7-21.

Kabaş, T. (2013). İktisat Sosyolojisinin Doğuşu ve Yükselişi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22*(1), 13-24.

Kaleci, F. ve Buluş, A. (2016). Matematik İktisadı Ele Mi Geçiriyor? *I. International Social Sciences and Muslims Congress,* (s. 242-259). Konya.

Kesim, A. (2010). Türkiye'de tarım ürünleri fiyatları. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,* 2(4).

Kırer, H. ve Eren, E (2015). İktisat-Fizik İlişkisine Tarihsel Bakış. *Ekonomi-tek, 4*(2), 25-60.

Kırmızıoğlu, H. (2022). Tarihsel Görelilik Yöntemi ile Kültürel Kurumlar ve Ekonomi İlişkisini Anlamak Alman Tarihçi Okulu. *Öneri Dergisi,* 17(58), 613-637.

Kitapcı, İ. (2017). Rasyonaliteden İrrasyonaliteye: Davranışsal İktisat Yaklaşımı ve Bilişsel Önyargılar. *Maliye Araştırmaları Dergisi, 3*(1), 85-102.

Kitapcı, İ. (2018). İktisat Sosyolojisi: İktisadi Davranışlara Sosyolojik Bir Bakış. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 4*(3), 23-41.

Kul, G. E. ve Yüksel, C. (2018). İktisat ile Siyaset Bilimini Birleştiren İki Farklı Sistematik Yaklaşım: Kamu Tercihi Teorisi ve Bağımlı Gelişme Teorisi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 16*(3), 89-104.

Kum, M. (2011). İktisadın Yeni Coğrafi Açılımı Yeni Ekonomik Coğrafya Yaklaşımı. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 1(30), 235-255.

Kumcu, E. (2005). *İ*ktisat Eğitimi Üzerine Düşünceler (3). *Hürriyet*, 21 Ağustos. Son erişim tarihi, 05/01/2023.

Küçüksucu, M., Konya, S. ve Karaçor, Z. (2017). Davranışsal İktisat Ekseninde İktisatta Psikolojik Arka Plan. *2nd International Congress on Political, Economic and Social Studies (ICPESS), 19-22 May 2017,* (s. 253-283).

Masciandaro, D. (2020). Covid-19 Helicopter Money: Economics and Politics. *Covid Economics,* 7, 23-49.

Nakiboğlu, A. (2017). İktisat Tarihi Dersine İlişkin Bilgi Ve Tutum Arasındaki İlişkileri İncelenmesi: Ömer Halisdemir Üniversitesinde Bir Uygulama. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5*(44), 642-654.

Onur, S. (2004). Literatürde Ekonomi-Politika İlişkisi. *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi,* 6(1).

Özcan, S. E. ve Özçelik, Ö. (2017). Lisans Seviyesinde İktisat Eğitiminde Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6*(5), 192-202.

Özdemir, M., ve Başkol, M. O. (2010). Thünen'den Krugman'a Yeni Ekonomik Coğrafya (Gerçekten) Yeni mi. *TÜCAUM VI. Ulusal Coğrafya Sempozyumu,* 129-138.

Piketty, T. (2015). *Yirmi birinci yüzyılda: Kapital.*(2.bs.) (H. Koçak, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Polat, A., ve Ertürk, Y. (2017). Krizlerle Mücadelede Mali Kuralların Uygulanabilirliğinin Anayasal İktisat Perspektifinden Değerlendirilmesi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* (Special), 370.

Ruben, E. B. (2001). İktisat Öğretiminin Sorunları, *İktisat Dergisi,* 415, 35-39.

Ruben, E. (2012). İktisat Öğretimi Üzerine Bir Yazın Taraması, *Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni* 2012/50.

Ruben, E. ve Dumludağ, D. (2015). Davranışsal İktisadın Gelişimi. *İktisat ve Toplum Dergisi*(58), 4-9.

Sağbaş, İ. ve Balkı, A. (2020). Asimetrik Bilgi Bağlamında Ekonomi ve Fizik Bilimi İlişkisi. *Maliye Dergisi,* 179(2), 55 - 70.

Sarfati, M. ve Atamtürk, B. (2015). *İktisat Sadece İktisat Değildir,* M. Sarfati ve Burak Atamtürk (Ed.). Ankara: Efil Yayınevi.

Seager, H. R. (1893). Economics at Berlin and Vienna. *Journal of Political Economy. 1*(2), 236-262.

Sebba, G. (1953). The Development of the Concepts of Mechanism and Model in Physical Science and. *The American Economic Review, 43*(2), 259-268.

Sezgin, Ş. (2005). Politika ve Ekonomi İlişkisinde Teorik Yaklaşımlar. *Journal of Management and Economics Research,* 3(4), 133-156.

Smith, J. G. (1928). Education for business in Great Britain. *Journal of Political Economy, 36*(1), 1-52.

Sonüstün, B. ve Gül, B. (2012). Ekonofizik: Ekonomi ve Fizik İlişkisine Güncel Bir Bakış. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 4*(1), 35-43.

Sulak, H. (2018). İnsan-Doğa İlişkisinin Dönüşümü: Tarihsel Bir Perspektif. *Kent Akademisi,* 11(1), 117-124.

Şanlısoy, S. (2007), Ekonomi-Politika Etkileşiminin Süreç Politikası Açısından Analizi Türkiye Örneği, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Şimşek, S. ve Cicioğlu, Ş. (2006). İktisat Eğitiminde Temel Sorunlar ve Öneriler. *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi,* 20(3), 17-29.

Tarı, R. (2012). *Ekonometri.* (8.bs). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

Toigonbaeva, D. ve Eser, R. (2011). Psikoloji ve İktisadın Birleşimi Olarak, Davranışsal İktisat. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 6*(1), 287-321.

Topçuoğlu, A., ve Çalışkan, M. (2016). Bölgesel İktisatta Mekânın Önemi Üzerine Bir Değerlendirme Yeni Ekonomik Coğrafya Yaklaşımı. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 2(4), 101-112.

Tunca, A. (2021). Dünyaya Covid-19 Öncesindeki Tarihi Perspektiften Bakmak. *Not Defterimden Alıntılar*. 23 Kasım. Son erişim tarihi, 05/01/2023.

Uçar, M. (1999). İktisat Eğitimi ve Piyasa Ekonomisi. *Liberal Düşünce, 4*(15), 70-76.

Upadhyaya, Y. M. (2021). Economics and Mathematical Relationship: A Case Study in University Economics Course of Nepal. *Interdisciplinary Journal of Management and Social Sciences,* 2(2), 125-136.

Uygur, E. (2006). Ekonometrinin Gelişimi: Iktisadın Bilim Olma Çabası. *Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni (2006/8)*.

Uygur, E. ve Erdoğdu, O. S. (2012). Avrupa, ABD ve Türkiye'de Iktisat Eğitimi. *Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni*(2012/40).

Uzun, T. (2009). Kamu Tercihi ve Anayasal İktisat Kuramı Üzerine Bir Değerlendirme. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* (23), 223-246.

Ünal, B. (2021). Karmaşıklık iktisadı: Teorik bir inceleme. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi,* 10(1), 12-27.

Vexliard, A. (1969). İktisat ve Sosyal Psikoloji. *Istanbul Journal of Sociological Studies*(2), 61-72.

Weber, A. (2022). The Role of Higher Education in Shaping Students' Policy Preferences: Does exposure to the assumptions prevalent in economics and sociology curricula prime attributions of poverty? *(Master's thesis).*

Yay, T. (2009). Bilim Felsefesi, Karl Popper, Eleştiri ve İktisat. *Ekonomik Yaklasim,* 20(70), 1-29.

Yay, S. (2020) Hukuk ve İktisat Yaklaşımından Kurumsal İktisat ve Anayasal İktisat: Farklılıklar ve Benzerlikler Üzerine Bir İnceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* 19(74): 963-973.

Yegorov, Y. (2007). Econo-physics: A perspective of matching two sciences. *Evolutionary and Institutional Economics Review, 4*(1), 143-170.

Yıldız, B., Aytekin, M. ve Çiğdem, Ş. (2018). İktisat Bölümü Öğrencilerinin Ekonometri Dersine İlişkin Tutumlarının Dersin Kazanımları Üzerindeki Etkisi. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8*(16), 201-212.

Yıldız, E. (2020). İktisat ve Sosyoloji İlişkisini "Piyasa" Üzerinden Değerlendirmek: Güncel Bir Okuma. *TESAM Akademi Dergisi, 8*(1), 27-48.

Yılmaz, F. (2012). İktisat, Kurumsal İktisat ve İktisat Sosyolojisi. *Sosyoloji Konferansları, 45*, s. 1-17.

Yılmaz, E. (2020). Bir Sentor Hikayesi: İktisat ve Matematik. *Gazete Duvar*, 16 Eylül. Son erişim tarihi, 05/01/2023.

You, Y. (2019). New Orientation of Study on Economic Psychology and Behaviour, *De Gruyter academic publishing,* Erişim adresi: https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/tnsci-2019-0015/html

Extended Summary

The Relation of Economics with Other Sciences: Transformation in Economics Education

Although economics is a social science, the influence of other branches of science is seen from its emergence to its development. The effects of physics on the works of economists is remarkable. The relationship of economics with disciplines other than social sciences was not only limited to physics, but also related to mathematics, statistics, and econometrics. The intensity of these relations increased after periods such as the marginalist revolution, the 1929 Economic Depression, and the 1st and 2nd World Wars. Especially after the marginalist revolution process, the relationship between economics and natural sciences has intensified. The 1929 Economic Depression and the World Wars in the following period, along with the marginalist revolution process, helped to intensify the relationship between economics and natural sciences. Because the economic crisis and wars have caused economics to increase the intensity of relations with disciplines such as statistics and econometrics for quick solutions to the economy. Even though its impact is not seen in economics education today, economics has also been in relation to disciplines such as geography in the past. This situation in the relationship of economics with other branches of science offers a broad perspective on economics. Despite all this, the main reason why there are criticisms in the relationship of economics with other sciences in terms of scientific and education-training is the intense relationship of economics with natural sciences and, perhaps more importantly, its distance from the social sciences in its own structure, ignoring some periods of exception. While these two situations narrowed the perspective of economics, they led to the ignoring of the psychological, sociological, and historical structure of 'human', which is the basis of social sciences in general and economics in particular. The relationship of economics with natural and social sciences is reflected in economics education in parallel. The relationship of economics with physics-geography, history, law, sociology, econometrics and mathematics has found its place in economics education in Turkey and in the world from past to present. As stated in the study, many disciplines such as history, geography, law, econometrics, statistics, and mathematics took place in economics programs. However, especially in the last century and in today's world, the relationship of economics with other disciplines has also shown its effect on economics education, and it has been observed that the effect of natural sciences in economics education has increased in terms of quantity and quality. The same homogeneity is clearly seen in economics education today when the science of economics, its policies, and the relationship of economics with other disciplines have evolved towards a homogeneous structure. Here, homogeneity means that economics is more in relation to natural sciences. After the periods of global crises in the relationship between economics and economics education with other branches of science, it is seen that criticism has increased with a comprehensive critical approach such as the Post Autistic Economics Movement or after a certain economic ideological approach. For example, while the Post Autistic Economics Movement criticizes economics in the 2000s, it referred to the economics-mathematics relationship concentrated in one of the items it listed. Another example was the criticism made against the economists and the economics education system, who could not foresee the crisis within today's possibilities after the 2008 Global Crisis. The last example emerged after the ideological criticism of the increase in the use of mathematics in economics after the 1929 Economic Depression and the two world wars. When we look at the relationship between economics and economics education and other disciplines, if disciplines such as mathematics, statistics, econometrics, physics, geography, and history can be kept as a tool for economics, the relationship of economics with other disciplines can be beneficial for economics and economics education. The main starting point of the criticisms about the relationship between economics and other disciplines stems from the failure of economics to protect the means-end boundary in these relations. In this study, the importance of the relationship of economics with nature and social sciences is mentioned. The reflection on the relationship of economics with other

branches of science in economics education is also emphasized. The aim of the study is to try to examine the relationship of economics with natural and social sciences and the intensity of these relationships. In the study, after evaluating the relationship of economics with other branches of science, its reflections on economics education were also tried to be discussed. In this context, first of all, the relationship of economics with natural and social sciences is mentioned, and then the relationship of economics with natural and social sciences is evaluated in terms of disciplines, and the reflection of this evaluation on economics education is mentioned.

In this study, it is aimed to evaluate the role of economics education in the relationship of economics with other disciplines. In the study, the relationship of economics with natural and social sciences and the intensity of this relationship for each branch of science were examined. It has been seen that economics is in relation with physics, mathematics, history, sociology, statistics, econometrics, psychology, politics, geography, philosophy and law. These relations between economics and other sciences have also been seen with historical examples given that if the means-end boundary can be defined correctly, it will contribute positively to the science and education of economics. Accordingly, it is predicted that the fact that economics is in a relationship with other sciences in terms of tools can contribute positively to the development of economics and the effectiveness of the economics education process. In this context, the continuation of the relationship of economics with natural and social sciences by preserving the tool border will be beneficial for economics. This relationship will also be beneficial for economics education and economics students to the extent that other disciplines are included in a heterogeneous way by getting rid of an increasingly homogeneous structure as it is practiced today. Therefore, it is important for the development of economics education to include psychology, sociology, history and law disciplines more and more effectively in economics education. Although law courses seem to be more in today's economics education in terms of numbers, sufficient effectiveness cannot be provided because the content does not prepare the student for exams and what the relationship between economics and law is and how it can benefit the economy and the market. Therefore, the relationship of economics with other sciences should be developed by keeping it in the context of tools and this situation should be reflected in economics education.